

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 35.

Fredagen den 24 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 16 och 16 a.

§ 3.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, grosshandlanden Johan Johansson på grund af sjukdom tillsvidare är oförmögen att lemna sin bostad intygar. Stockholm den 23 april 1891.

J. Rudberg.
Legit. läkare.

§ 4.

Herr talmannen anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 29—32.

Biföllos.

Punkten 33.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till anskaffande af instrument för den kristallografiska och petrografiska undervisningen vid *mineralogisk-geologiska institutionen i Upsala* bevilja för år 1892 ett extra anslag af 5,000 kronor.

*Angående
anslag till den
mineralogisk-
geologiska
institutionen
i Upsala.*

Angående
anslag till den
mineralogisk-
geologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

I två sinsemellan till innehållet öfverensstämmande motioner, väckta den ena inom Första Kammaren (motion n:o 39) af herrar *O. Aln* och *C. H. Lundström* samt den andra inom Andra Kam-maren (motion n:o 99) af herrar *Z. Larsson* och *A. V. Ljungman* hade åter föreslagits, att för år 1892 följande anslag måtte beviljas till upprättande af en mineralogisk-geologisk öfningsinstitution vid Upsala universitet, nemligen: till inköp af instrument för den kristallografiska och petrografiska undervisningen, förutom det af Kongl. Maj:t äskade anslaget å 5,000 kronor, ett anslag af 1,500 kronor; för kristallmodeller och preparat ett anslag af 2,200 kronor; för geologiska kartor och special-literatur ett anslag af 3,000 kronor; samt till fullbordande af institutionslokalernas inredning ett anslag af 5,000 kronor.

Utskottet hemställde att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning men med afslag å de i ämnet väckta motionerna, för så vidt de skilde sig från berörda fram-ställning, måtte, till anskaffande af instrument för den kristallo-grafiska och petrografiska undervisningen vid mineralogisk-geolo-giska institutionen i Upsala bevilja för år 1892 ett extra anslag af 5,000 kronor.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Ljungman: Man har ofta förebrätt denna kammare, att den i frågor om anslag prutar något oförståndigt; men jag får bekänna, att bland alla prutningsförsök, hvilka jag hört talas om, är det, som af Kongl. Maj:t vidtagits med afseende på den från Upsala universitet framställda önskan om förhöjning af anslaget till den mineralogisk-geologiska institutionen, ett af de allra märk-värdigaste. Det är väl alldeles gifvet, att all klok sparsamhet fordrar, att man sätter en aflönad embetsman i tillfälle att på bästa sätt sköta sin tjenst. Nu är det klart, att professorn i mineralogi och geologi måste, om han skall kunna göra skäl för sig, hafva tillgång till nödvändiga instrument, arbetslokaler och material för undervisningen. Detta har begärts af universitetet i Upsala, som lemnat en tillfredsställande utredning af saken, men på grund af denna utredning har Kongl. Maj:t endast begärt anslags beviljande i en enda punkt, nemligen ett anslag på 5,000 kronor till instru-ment. Då dessa medel emellertid alltid skola utgå, kan det icke vara förenadt med en klok hushållning att fördela anslaget på två år, och då det är fråga om en så liten summa som 16,700 kronor, synes det mig, som om Riksdagen handlade klokast, om den bifölle motionen och höjde anslaget från 5,000 kronor, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, till 16,700 kronor, såsom i motionerna är föreslaget. Sum-man är så liten, att man icke bör tveka att bevilja den äfven på grund af enskild motion, då utredningen är så fullständig, att man i det afseendet icke gerna kan hafva något vidare att önska. Jag yrkar bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Boëthius*.

Herr Sven Nilsson yttrade: Jag föreställer mig att det skulle vara litet egendomligt, om denna kammare skulle bifalla ett förslag af föreliggande beskaffenhet. Säsom motionären upplyst, har universitetet i Upsala hos Kongl. Maj:t begärt högre anslag än utskottet tillstyrkt, men när Kongl. Maj:t icke funnit den lemnade utredningen fullständig, utan ansett att man nu icke bör bevilja hela det begärda anslaget, kan jag icke förstå på grund af hvilka skäl man skulle bifalla motionärernas förslag. Jag föreställer mig att Kongl. Maj:t i detta fall haft full befogenhet att pruta, och det är icke heller så säkert, att, säsom en föregående talare antog, man ett annat år skall bevilja hvad motionärerna nu föreslagit, ty det kan ju vara möjligt, att det af utskottet nu föreslagna beloppet kan vara tillräckligt för ändamålet. Jag anhåller därför om bifall till statsutskottets förslag.

*Angående
anslag till den
mineralogisk-
geologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Man kan i ett fall sådant som detta väl förstå statsutskottets obenägenhet att frångå Kongl. Maj:ts proposition. Mig har det dock förefallit, som om den af Kongl. Maj:t vidtagna nedprutningen icke skulle i verkligheten bero på bristande utredning utan derpå, att Kongl. Maj:t ansåg sig af hänsyn till hufvudtiteln i öfrigt böra taga ett något lägre belopp.

Den mineralogisk-geologiska undervisningen har i Upsala stått på temligen klena fötter en längre tid, särskildt därför att professionen i detta ämne på grund af missgynnande omständigheter varit obesatt från 1885 som jag tror ända till slutet af 1889. Om platsen hade blifvit besatt med ordinarie innehafvare redan vid företrädares afgang 1885, hade utan tvifvel hela det anslag, som nu är i fråga, för länge sedan blifvit af Kongl. Maj:t begärtd och af Riksdagen beviljad. Men säsom sagdt platsen måste på grund af särskilda förhållanden en längre tid stå ledig, hvilket naturligtvis var mycket illa för det läroämne, hvarom här är fråga. Nu skulle ställningen ännu längre blifva ogynsam, om här ej ett tillräckligt anslag beviljades, enär den tid, under hvilken undervisningen varit mer eller mindre bristfällig, skulle förlängas.

Jag tror därför, att man bör söka att så fort som möjligt få till stånd hvad som behöfves för undervisningens ordnande. Nu har universitetet begärt något mer än motionärerna; men om man ville inskränka sig till hvad dessa föreslå, vunne man dock derigenom, att undervisningen ganska snart komme i gång. Af utskottet är föreslaget, att det skulle beviljas medel till instrument; men saken är den, att det behöfves äfven medel till åtskilligt annat, särskildt till inredning af lokalen. Institutionen har sedan många år tillbaka en mycket tillfredsställande lokal. Den är till en del upptagen af samlingarna, men sex, sju rum återstå afsedda just för den undervisning, till hvilken dessa instrument skola användas. Klart är, att lokalen behöfver inredas, förrän man kan begagna instrumenten. Något anslag till inredning skulle icke med det af utskottet föreslagna beloppet kunna komma i fråga och i följd häraf torde det vara själfklart, att vi handlade förståndigt, om vi lemnade bifall till ett högre belopp. Det är visserligen

Angående
anslag till den
mineralogisk-
geologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

sagdt af professorn i ämnet, att »framför allt» skulle erfordras medel till dessa instrument; men då han så sagt, har han sett saken från vetenskapens synpunkt, ty från vetenskapens ståndpunkt äro dessa instrument det allra nödvändigaste i den yttre utrustningen. Men klart är, att dessa instrument icke kunna användas, om det icke finnes plats att förvara dem och rum, hvarest de kunna användas.

Då jag anser det synnerligen viktigt, att den mineralogisk-geologiska undervisningen vid universitetet i Upsala snart kommer till en tidsenlig anordning, ber jag för min del få instämma i herr Ljungmans yrkande om bifall till motionerna i ämnet.

Härmed var öfverläggningen slutad och efter det herr tal-
mannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena,
biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 34—41.

Biföllos.

Punkten 42.

Angående
anslag till
lönetillägg åt
akademikam-
reraren O. G.
Regnell.

Med tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit hemställde utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen måtte såsom personligt lönetillägg för år 1892 åt akademikamreraren i Lund Oscar Gerhard Regnell, på extra stat för nämnda år bevilja 750 kronor, deraf 150 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *P. Pehrson* i Törneryd, *P. Andersson* i Högkil, *P. Ersson* i Vestlandaholm, *I. Lytkens* och *C. Persson* i Stallerhult, hvilka ansett utskottet böra hemställa, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen afslås.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Pehrson i Törneryd: Då jag reserverat mig i denna punkt, ber jag få säga några få ord. Jag har för min del icke funnit de skäl, som i kongl. propositionen anförts för denna lönetillökning vara af den beskaffenhet, att de göra densamma berättigad. Det kraftigaste skälet, som anförts, är, att motsvarande tjänsteman vid universitetet i Upsala har fyra tusen kronor. För att kunna rätt bedöma frågan, bör man känna, hvad dessa begge tjänstemän på sina olika platser hafva för göromål sig ålagda. Jag får erkänna, att jag i det fallet icke eger tillräcklig kännedom, men jag har hört uppgifvas af andra, som jag tror känna till saken, att det icke är oväsentlig skilnad i göromål för dessa båda tjänstemän.

Då det skäl, som anförts för denna löneförhöjning, synes mig vara att en man med mindre åligganden icke har lika hög lön som den, hvilken har mer att göra, så anser jag det icke vara

något skäl af den beskaffenhet, att det talar för en löneförhöjning utan i stället för en löneminskning. Med anledning deraf har jag jemte fyra andra utskottsledamöter reserverat mig mot denna löneökning och jag ber att på de grunder, jag nu i korthet anför, få yrka afslag å såväl utskottets som Kongl. Maj:ts förslag.

*Angående
anslag till
lönetillägg åt
akademikam-
reraren O. G.
Regnell.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson: Det finnes här verkligen ännu ett skäl, och just det beekte oss på afdelningen och sedermera majoriteten i utskottet att bifalla Kongl. Maj:ts förslag; det skälet nemligen, att, såsom herrarne torde finna af motiveringen, akademikamreraren Regnell är den ende ordinarie tjänstemannen vid universitet i Lund, som åtnöjt sig med mindre lön än motsvarande tjänsteman vid universitetet i Upsala. I detta förhållande ligger, föreställer jag mig, ett särskildt skäl för bifall af den kongl. propositionen. Akademikamreraren Regnell har varit i tjänst i 26 år; han är således temligen gammal; och antagligt är därför, att, om han får detta lönetillägg, statsverket icke kommer att så synnerligen mycket deraf betungas.

På dessa skäl har jag biträdt utskottets förslag, och på dessa skäl anhåller jag om bifall till detsamma.

Herr Bülow: Den förste talaren i ämnet nämnde, att han icke kände till något särskildt skäl, hvarför akademikamreraren i Lund skulle få ett särskildt lönetillägg. Jag tror mig känna, att akademikamreraren i Lund har ett lika drygt arbete som akademikamreraren i Upsala; och skulle man gå noga till väga, skulle man komma till det resultat, att akademikamreraren i Lund har något mer arbete, därför att akademien i Lund har mera jordar och donationerna i Lund på sista tiden ökats i stor grad. Akademikamreraren Regnell har för öfrigt varit i tjänst i 26 år med 1,000 kronor mindre lön än motsvarande tjänsteman i Upsala.

Medan jag har ordet, vill jag erinra om, att för några år sedan statsrevisorerna gjorde en och annan anmärkning emot bokföringssättet vid universitetet i Upsala. Dessa samma revisorer vitsordade då i fråga om akademikamreraren Regnells bokföringssätt, att det var det bästa de hade sett. Det torde vara ett vitsord så godt som något annat och visar nog, att han skött sig, samt att han har ett synnerligen godt anseende. Och då han nu efter 26 års tjänstgöring torde vara förtjent af att blifva likställd med akademikamreraren i Upsala, men han det oaktadt icke blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen till erhållande af lika stor aflöning som denna, utan något mindre, hoppas jag, att kammaren skall gilla de skäl, som för förhöjningen anförts, samt att den icke skall frångå utskottets förslag, hvartill jag, herr talman, anhåller om bifall.

Herr Andersson i Högkil: Det förefaller mig nästan, som om vederbörande hade den åsigten, att tjänstemännen vid Lunds universitet skulle hafva privilegium på att erhålla personliga lönetillägg. Det är icke längre sedan än 1889, då här i kammaren förelåg en kongl. proposition, lika med den förevarande. Det för-

Angående
anslag till
lönetillägg åt
akademikam-
reraren O. G.
Regnell.
(Forts.)

slaget vann i denna kammare för sig endast 47 röster. Men Första Kammaren var så mycket frikostigare, och sålunda blef förslaget bifallet i den gemensamma voteringen.

De skäl, som äro anförda till förmån för nu ifrågavarande personliga lönetillägg, äro efter mitt förmenande synnerligen svaga, till och med svagare än de skäl, som anfördes 1889. Hufvudskälet är nu, som talaren på blekingsbänken nämnde, det, att akademikamreraren Regnell numera är den ende ordinarie tjänstemannen vid universitet i Lund, som har mindre lön än motsvarande tjänsteman vid universitetet i Upsala. Men man har icke påstått, än mindre visat, att lönen i sig själf är otillräcklig. Man har endast framhållit den omständigheten, att motsvarande tjänsteman vid Upsala universitet har mera än denne. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att staterna för universiteten i Upsala och Lund äro, efter det vederbörande, deribland samma akademiska konsistorium som nu är i fråga, blifvit deröfver hörda, af Kongl. Maj:t fastställda så nyligen som den 13 november 1885, sålunda för endast fem år sedan. Det är naturligtvis klart och tydligt, att Kongl. Maj:t i dessa stater fullt rättvist afvägt proportionen emellan dessa löner. Skulle det då vara välbetänkt att nu rubba en så nyligen uppgjord lönestat? Jag tror det icke, och skall därför förena mig med Pehr Pehrson i hans yrkande om afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ersson* i Vestlandaholm och *Folke Andersson*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Jag kan icke finna, att de skäl, som blifvit af akademiska konsistoriet i Lund framställda till universitetskanslern, af denna framburna till Kongl. Maj:t, utaf Kongl. Maj:t pröfvade, utaf utskottet godkända och här i kammaren utaf tvenne personer vitsordade som dugliga, skulle till sammans vara utaf den beskaffenhet, att här icke skulle föreligga ett fall, der Riksdagen kunde med säkerhet döma om billigheten eller obilligheten af det begärda. Denna tjänsteman har i 26 år på ett nitiskt och dugande sätt fullgjort sina åligganden. Men dessa, som mest bestå i räknenskapers förande, hafva blifvit i högsta grad vidgade på sista åren derigenom, att han fått sig uppdraget att sköta räknenskaper för nya institutioner. När han då ser, att hans like vid ett annat universitet fått löneförhöjning, uppstår lätt för honom den önskan, att han måtte få det också. Vore denna önskan obillig, torde det saknats personer, som velat bära fram den till Kongl. Maj:t och Riksdagens ompröfning så har här icke varit förhållandet. Kongl. Maj:t har funnit den skäligheten och utskottet har med stor majoritet godkänt densamma; och jag kan icke finna annat än, att, när det gäller en man, som efter en lång och sträfsam verksamhet för sitt arbete, i omfattning nästan lika stort som hans likes vid ett annat universitet, söker få samma lön som denne, detta skulle vara värdt Riksdagens välvilliga uppmärksamhet. Jag tror, att kammaren har allt skäl att bifalla utskottets hemställan.

Herr Andersson i Högkil: Det hufvudsakl, som blifvit anfördt för beviljande af ifrågavarande lönetillägg, är, att Regnell »till konsistoriets fulla belåtenhet skött sina åligganden». Men jag vågar påstå, att samma vitsord skall kunna gifvas åt — jag vågar hoppas — flertalet af våra embets- och tjänstemän. Men derfor är det väl icke afgjort, att Riksdagen skall bevilja personliga lönetillägg. Jag kan verkligen icke förstå, hvarför man skall göra något undantag för tjänstemännen vid universitetet i Lund. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

*Angående
anslag till
lönetillägg åt
akademikam-
reraren O. G.
Regnell.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag kan för min del icke gilla det skäl, som den nästföregående talaren anført. Jag kan verkligen icke förstå, hvarför han icke vill bevilja ifrågavarande lönetillägg. Ty det måste väl anses som ett afgörande skäl, att denna embetsman bör sättas i en liknande ställning som den motsvarande tjänstemannen i Upsala. Han har i öfver ett fjerdedels århundrade tjenstgjort vid universitetet i Lund och dervid haft att sköta samma göromål som hans jemnlige i Upsala, men åtnjuter dock en lön, som med 1,000 kronor understiger den senares. Jag för min del hör visserligen icke till dem, som vilja drifva upp lönerna för statens tjänstemän öfver höfvan. Men en rättvis fordran synes det dock vara, att jemlikar i tjensten blifva i afseende på lönen likställda. Så är ej förhållandet med denne tjesteman. Det har ingen, som uppträdt emot den föreslagna förhöjningen, vågat påstå. Jag förenar mig derfor med herr Sven Nilsson i hans yrkande, att dessa båda tjänstemän skola få lika löneförmåner.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkterna 43—46.

Biföllos.

Punkten 47.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till arfvoden åt extra lärare vid de allmänna läroverken bevilja för år 1892 ett extra anslag af 40,000 kronor, eller enahanda belopp, som vid de senaste riksdagarna för ändamålet anvisats.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 138) deruti herr S. J. Kardell, med hvilken herrar J. Persson från Arboga, P. A. Romberg och C. F. Winkrans instämt, på anförda skäl alternativt hemstält:

att Riksdagen, för att vikarierande ämneslärare och extra lärare vid de allmänna läroverken, hvilka genom aflagd akademisk examen och genomgången profårskurs förvärfvat kompetens att söka ordinarie lektors-, adjukts- eller kollegabefattning vid allmänt

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
n. m.*

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

läroverk, måtte kunna från och med år 1892 erhålla arfvode efter 2,000 kronor för år räknadt, måtte bevilja å extrastat för år 1892 ett anslag af 100,000 kronor till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken;
eller

att Riksdagen, för att de vikarierande ämneslärare och extra lärare vid de allmänna läroverken, hvilka genom aflagd akademisk examen och genomgången profärskurs förvärfvat kompetens till ordinarie lektors-, adjunks- eller kollegabefattning och tjenstgjort minst 5 år med godt vitsord för nit och skiicklighet, måtte kunna från och med 1892 erhålla arfvode efter 2,000 kronor för år räknadt, måtte bevilja å extra stat för 1892 ett anslag af 45,000 kronor till arfvodesförhöjning åt äldre extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken.

utskottets hemstälde:

a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, måtte till arfvoden åt extra lärare vid de allmänna läroverken bevilja för år 1892 ett extra anslag af 40,000 kronor.

b) att herr Kardells förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst anförde:

Herr Kardell: Då ingen medlem af statsutskottet reserverat sig mot samma utskotts hemställan, att den af mig framlagda motionen om löneförbättring åt de extra ordinarie ämneslärarne vid de allmänna läroverken icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, så har jag naturligtvis ringa förhoppning om att kunna uträtta något, då jag nu går att yttra några ord till försvar för motionen. Jag vill dock säga några ord, på grund deraf att den begäran, som framställes i nämnda motion, är både billig och rättvis. Att så är förhållandet, erkännes också af utskottet. I betänkandet yttrar nemligen detsamma, att det anser »någon tvekan icke kunna råda derom, att en förbättring af de extra ordinarie ämneslärarnes lönevilkor är af verkligt behof påkallad». Deruti har utskottet tvifvelsutän fullkomligt rätt. De extra ordinarie lärarena äro utan all fråga otillräckligt aflönade. Jag vill för att ådagalägga detta, framställa den frågan: »Huru högt kan man på ett ungefär uppskatta värdet af det arbete, som en elementarlärare årligen i denna sin egenskap utför, i penningar beräknadt? Denna fråga är naturligtvis vansklig nog att besvara: men icke kan väl detta värde sättas lägre än den lön, en ordinarie ämneslärare i lägsta lönegraden åtnjuter. 1876 års Riksdag uppställde också den princip, att den extra ordinarie läraren och den ordinarie läraren i högsta lönegraden skulle åtnjuta samma löneförmåner. Denna princip följdes till en tid, men sedan öfvergaf Riksdagen densamma. Dermed tillskapades en uppenbar orättvisa. För närvarande har en extra lärare 500 kronor mindre i årlig lön än en ordinarie lärare i den lägsta lönegraden. Detta är så mycket mera beklagansvärdt, som de extra lärarne i allmänhet icke äro några penningkarlar. De hafva,

såsom lärare öfverhufvud taget, utgått från fattiga föräldrahem. Lärarekallet har nemligen vanligtvis intet synnerligen lockande för rike mans barn. Den blifvande läraren måste i regeln skuldsätta sig vid universitetet. Då han lemnar detsamma, för han följaktligen vanligtvis med sig en tryckande skuldbörda. Den extra ordinarie läraren skall nu af sina små inkomster dels bestrida kostnaden för sitt uppehälle, dels betala räntorna på sina skulder. Man torde verkligen med skäl kunna sätta ifråga, huru vida detta skall kunna gå ihop för honom. Möjligen kan han skaffa sig någon biförtjänst. Men det är icke sagdt, att den verksamhet, hvarigenom han bereder sig en sådan extra inkomst, alltid är af den beskaffenhet, att den icke skadar hans tjänstgöring i läroverket, hvadan det sålunda nog kan hända, att äfven detta sjelft kan lida men af här ifrågavarande missförhållande. Detta är sakförhållanden, som utskottet synes hafva både känt och erkänt, då det, såsom redan är sagdt, medgifvit, att ingen tvekan kan råda derom, att en förbättring af ifrågavarande lärares ekonomiska ställning är af verkligt behof påkallad.

Man skulle nu hafva väntat, att utskottet efter en sådan premiss och ett sådant resonnement skulle hafva kommit till ett sådant slut, att det ansett sig böra tillstyrka bifall till min motion eller råda till någon annan åtgärd, som kunnat vara egnad att leda till målet. Men det har utskottet icke gjort. Besynnerligt nog säger det nemligen, att »åtgärder i sådant syfte» — d. v. s. åsyftande en förbättring af de extra ordinarie ämneslärares lönevillkor — »synas utskottet lämpligast böra vidtagas i samband med ett afgörande af läroverksfrågan i dess helhet». Hvad vill detta säga? I hvilket förhållande stå dessa båda frågor till hvarandra? Jag ber att få erinra derom, att det här är fråga om de *extra* ordinarie ämneslärarne. Dessa äro endast lösligt fästade vid läroverken. De få förordnande endast för en termin i sender. Under mellanterminerna tillhöra de ej en gång läroverken. De äro icke »inskrifna i staten» — om jag får begagna detta uttryck — såsom extra ordinarier i allmänhet. De äro endast tillfälligtvis antagna såsom biträden vid undervisningen. Om nu en sådan lärare blir sjuk eller något annat förhållande inträder, som gör, att han icke längre kan göra tjänst eller behöfves, så blir han helt enkelt skild från sin befattning vid läroverket. Så inträffade det t. ex. vid det läroverk, vid hvilket jag har äran tjenstgöra, för ett par år sedan, att en extra lärare, som tjenstgjort en lång följd af år, måste upphöra med sin tjenstgöring, emedan han icke längre var behöflig — och så måste han, om jag ej missminner mig, vid några och fyrtio års ålder kasta sig in på en annan lefnadsbana.

Slutligen säger utskottet, att »förnyadt förslag till läroverksfrågans fullständiga lösning torde inom den närmaste framtiden komma att för Riksdagen framläggas». Ja, *när* skall detta ske? Icke kommer det att ske vid innevarande riksdag, det har regeringen sagt ifrån. Det kan väl vara möjligt, att en kongl. proposition derom kan komma att framläggas vid nästa riksdag. Det är något, som vi icke veta. Men äfven om så sker, är det så all-

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)

deles gifvet, att en sådan åtgärd då kommer att leda till något resultat? Vi veta, huru skarpt Riksdagens båda kamrar stå emot hvarandra i pedagogiska frågor. Om då den s. k. läroverksfrågan icke heller vid nästa riksdag blir afgjord, så få extra lärarne vänta ändå längre, innan de få rättvisa sig beskärd.

Jag frågar: Är det rättvist, att staten på detta sätt skall ockra på de extra lärarnes krafter? Är icke arbetaren sin lön värd? Går det an att på detta sätt till det yttersta fullfölja den jesuitiska satsen: »Ändamålet helgar medlen?» Nej, rättvisa bör tillämpas. Man får icke resonnera som så: »Ja, visserligen föreligger här en orättvisa. Men det är icke lämpligt att nu göra något för dennas afhjelpande. Dermed kunna vi gerna uppskjuta, till dess det faller sig mera lägligt för oss».

Herr talman! Jag skulle helst velat yrka bifall till det förra alternativet i min motion oförändradt, i hvilket anhålles om ett lönetillskott af 500 kronor åt samtliga extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken. Men då Första Kammaren antagit detta alternativ med den förändringen, att 300 kronor beviljats i stället för 500 — detta på den grund att Kongl. Maj:t i sin proposition till förlidet års Riksdag äskade ett lönetillskott af allenast 300 kronor åt här ifrågavarande lärare — så skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till det förra alternativet i motionen med den förändringen, att siffran 2,000 ändras till 1,800 och siffran 100,000, till 60,000. Herr talman! Jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Romberg: En statsutskottsledamot i denna kammare förklarade i förgår enskildt för mig det motstånd, som utskottet stälde mot mitt förslag att i någon mån förbättra ställningen för teckningslärarne vid våra högre allmänna läroverk under sjukdom, på följande sätt. Han sade: »vi *medgifva*, att du har rätt. Men ett är att *ha* rätt. en annat att *få* rätt. Du *har* rätt, men du *får icke* rätt». Jag vågar visserligen knappast hoppas, att utsigterna till att här i dag kunna genomdrifva något till förmån för de extra ordinarie ämneslärarne skola vara gynsammare, än de voro för teckningslärarne i förgår. Men jag anser, att en anhållan om någon förbättring i dessa lärares vilkor är så rättvis och så billig och i så hög grad af behovet påkallad, att pligten bjuder mig, det må lända till resultat eller icke, att här i kammaren öppet och ärligt uttala, hvad jag tänker om denna sak.

Jag påpekade i förgår för kammaren, att det finnes en kategori af lärare vid de allmänna läroverken, som stundom hafva ända till 38 timmars tjenstgöring i veckan och som af staten behandlas på det sättet, att de, då de för en dylik tjenstgöring, så länge de äro friska och kunna stå ut med denna tjenstgöring, åtnjuta ett årsarfvode af 2,825 kronor, vid sjukdom blifva hänvisade att lefva på en årsinkomst af 826 kronor 92 öre.

Jag skall i dag, herr talman, be att för kammaren få presentera en annan kategori af lärare, som är *ännu sämre* lottad än teckningslärarne. Det är en klass af lärare, som är af så stor be-

tydelse för vårt undervisningsväsen, att hela vår »allmänna läroverksinstitution» så väsentligen baserar sig på dem, att — enligt de uppgifter, som här föreligga — nära tredjedelen eller noggrannare bestämdt 31 procent af hela ämneslärarecorpsen utgöres af dylika lärare, och att, om jag sade, att tredjedelen af hela ämneslärarearbetet vid läroverken utföres af dessa personer, så sade jag icke sant, ty jag sade för litet.

Staten fordrar af desse lärare, att de för att få lof att tjänstgöra skola hafva kostat på sig en utbildningskurs på flere tusen kronor. Hvad sedan tjänstgöringen beträffar, så äro ämneslärarne på extra stat i regeln säkerligen de hårdast ansträngda af alla lärarne, ty, när det gäller fördelning af tjänstgöring, plägar man aldrig knussa mot en extra lärare. — För denna ansträngande tjänstgöring uppbär ämnesläraren på extra stat ett årsarfvode, då han undervisar 28 timmar i veckan, som icke tål någon jämförelse med, hvad teckningsläraren, då han har lika många undervisningstimmar, åtnjuter. Teckningsläraren uppbär nemligen för 28 timmars tjänstgöring i veckan, när han är i lägsta lönegraden, ett årsarfvode af 2,075 kronor. Den extra ordinarie ämnesläraren uppbär deremot för 28 timmars tjänstgöring i veckan — allt hemarbete oberäknadt — ett årsarfvode af minst 1,200 kronor och högst 1,500 kronor. — Blifva nu dessa lärare (tecknings- och extra ordinarie ämnesläraren) sjuka, så får teckningsläraren visserligen, såsom vi sågo, öfva sig i att föra en väsentligen förändrad diet, i det att han då blir hänvisad att lefva på 826 kronor 92 öre om året. Men hur går det för den sjuke extra ämnesläraren? Jo, han får — ingenting, utan kastas bort som en utkramad citron, ur hvilken man tagit hvad som var värdt att taga.

Statsutskottet har varit nog *barmhertigt* att beklaga desse lärare. Utskottet säger nämligen på 74 sidan af sitt utlåtande, att någon tvekan icke kan »råda derom, att en förbättring af de extra ordinarie ämneslärarnes lönevilkor är af verkligt behof påkalladt». Ja, Riksdagen beklagar dem också, förmodar jag. Kongl. Maj:t beklagar dem. Alla menniskor beklaga dem och tycka, att det är synd om dem. Men dessa beklaganden äro också allt, hvad man vill offra på dem. Under tiden tager staten år efter år med god smak deras arbete för en ringa penning. Och det är ingen, som säger något derom, ty på detta sätt blir det ju mycket billigare för staten, än om det för läroverken erforderliga arbetet skulle betalas åtminstone något ditåt efter dess verkliga värde, och den behöfliga lärarepersonalen ställas på ordinarie stat.

Extra lärarne lefva naturligtvis under tiden — delande sin tid mellan att slås med björnar och att uppfostra det uppväxande släktet — de lefva, säger jag naturligtvis *hufvudsakligen* på hoppet att en gång blifva ordinarie. Men veten I, mine herrar, hvad det kostar en fattig extra lärare att *hålla detta hopp vid lif?* Jo, mine herrar, det är så stäldt, jag säger icke *visligen* stäldt, jag säger icke ens *förnuftigt* stäldt, ty då talade jag mot egen öfvertygelse, men det är emellertid så stäldt och förordnadt att den stackars extra läraren, om han vill söka att få ordinarie lärarebefattning måste resa

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)

land och rike omkring och bjuda ut sina talenter alldeles som en profryttare som bjuder ut sina varor. Lärareprofven skola nemligen, så bjuder läroverksstadgan, afläggas inför de respektiva domkapitlen, och dessa anses hafva så liten anledning att lita på hvarandras omdömen, när det gäller att pröfva lärareduglighet, att t. ex. hvarje gång en lärare från Lunds stift vill söka en läraresyssla i landets nordligaste stift, så, om han också är aldrig så gammal lärare i de ämnen sysslan afser, och om han också har de allra yppersta tjänstgöringsbetyg, de allra yppersta kunskapsbetyg och de allra yppersta profbetyg från *alla de öfriga domkapitlen i riket* uti de ifrågavarande ämnena, så får han ändock resa från den ena ändan af landet till den andra, ända upp till Hernösand för att der sätta biskop och domkapitel i tillfälle att under vanligen *en half timmes* prof i hvarje ämne bilda sig ett *säkrare* omdöme om hans duglighet som undervisare, än man vid statens läroanstalter på den ort, der han haft sin verksamhet, kunnat bilda sig under den följd af år, han der skött *verklig undervisning* i samma ämnen. Hvilken i lika hög grad ohygglig som onyttig *extra-beskattning* detta, ännu i 1878 års nu gällande läroverksstadga föreskrifna sätt att söka lärarebefattningar vid de allmänna läroverken, är för de stackars extra lärarne i ett »*så aflångt land som Sverige*» för att använda ett bevingadt ord från denna kammare, derom kunnen I, mine herrar, lätt sjelfve bilda Eder en föreställning. Det är icke ovanligt att blotta *sökandet* af en syssla kostar ända till hundratals kronor och detta under det den sökande åtnjuter en så ytterligt knapp årsinkomst, som här är fallet, och under det till råga på eländet det *ringa* antalet fasta läraresysslor och det *stora* antalet lärare på extra stat måste göra dessa kostbara platssökningar till det vågsammaste och äfventyrligaste lotterispel.

Mine herrar! Jag är i tillfälle att tala om, både hur det går till och hur det kännes, ty jag har sjelf pröfvat på att gå såsom extra lärare i *femton* år, d. v. s. *trettio* läseterminer, innan jag äntligen fick en fast plats. Så länge dröjde det för mig och ändock hade jag icke gjort något ondt. Tvärt om hade jag tre laudatur i min examen från universitetet och hade inga anmärkningar utan alltid de yppersta betyg både för nit och undervisningsskicklighet. Men jag hade förmodligen icke tur på lotteri.

Jag har velat gifva herrarne en på verklig personlig erfarenhet grundad skildring af de extra ämneslärarnes vid de allmänna läroverken ställning; och nu hemställer jag till kammaren, huru vida kammaren har hjerta att afslå en så billig begäran, som i dag framställes till densamma, om någon liten förbättring i de extra ämneslärarnes lönevilkor.

Herr talman, jag yrkar bifall till den af herr Kardell senast gjorda hemställan.

Herr Nilson från Lidköping: Herr talman! mine herrar! Utskottet säger i sitt betänkande, att utskottet anser »någon tvekan icke kunna råda derom, att en förbättring af de extra ordinarie ämneslärarnes lönevilkor är af verkligt behof påkallad.» Efter denna inledning

och efter detta obetingade erkännande torde man enligt vanlig logik haft anledning att vänta, det utskottet skulle hafva tillstyrkt åtminstone någon löneförbättring till extra lärarne. Men nej, så väl logiken som billighets- och barmhertighetskänslan får här vika för det kalla, stenhårda skälet: *ingen löneförbättring åt extra lärarne utan samtidig läroverksreform*. På denna, som det vill synas oundvikliga klippa låter utskottet äfven den nu framlagda motionen stranda. Det hjälper icke att hafva visat, att frågan angående löneförbättring åt extra lärarne står helt och hållet utanför frågan om läroverksreformen och hvarken kan påskynda eller försena densamma. Och ehuru denna reform redan i tiotal af år låtit vänta på sig och möjligen ännu en lång tid kommer att höra endast till de fromma önskingarne, så vill man, att de oskyldige extra lärarne och vikarierna allt fortfarande skola vara ställda på förknappning. Detta är ju detsamma som att låta barnen lida för fädernas missgärningar.

Jag frågar dock: kan det vara ädelt och Riksdagen värdigt att här tillämpa en sådan rättsgrundsats? Riksdagen har aldrig visat sig omedgörlig, då det gäلت att afhjelpa verkliga behof och verklig nöd. Det har nu erkänts, att verkligt behof här föreligger. Skulle då icke kammaren nu i dag anse sig böra låta sitt hjertas röst tala och besluta åtminstone någon löneförbättring till afhjelpande af extra lärarnes betryck!

Såsom vi veta, har Första Kammaren i detta hänseende redan tagit ett litet steg; och i likhet med den första talaren yrkar jag, att denne kammare måtte gifva sitt bifall till hvad Första Kam-maren beviljat.

Jag instämmer således med herr Kardell och yrkar bifall till hans förslag.

Herr Linder: Herr talman! Hvad jag för två dagar sedan vid behandlingen af sjunde punkten i utskottets betänkande tog mig anledning att säga har sin fulla tillämpning äfven här. Jag skall icke upprepa hvad jag då yttrade, men jag vill erinra om de grund-satser, som jag då uttalade. För öfrigt ansluter jag mig till de yttranden, som i denna punkt förekommit i afton, och yrkar bifall till herr Kardells hemställan.

Herr Boëthius: Jag skall anhålla att få på det varmaste instäm-ma uti de synpunkter, som redan blifvit framhållna i denna sak. Jag skall derjemte till dessa lägga ännu en, som synes mig värd att behjertas.

Det är ett känt förhållande, att en stor del af lärareverksam-heten bedrifves med extra lärare. De unge män, som egna sig åt lärarekallet, veta således på förhand, att de under en lång följd af år måste få nöja sig med befattningar som extra lärare. Om vi nu sätta dessa lärares vilkor alltför lågt — hvad blir väl då följderna? Tvifvels utan den, att de mera framstående förmågorna bland de studerande icke egna sig åt lärarekallet. Man har också redan vid våra universitet sett tecken, som tyda på, att icke så-

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
arfroden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

som förr de förnämsta krafterna egna sig åt den filosofiska fakultetens studier, och detta just därför att de veta, att de på lärarebanan skulle gå en så svår framtid till mötes. Men kan det vara klokt hushålladt, att man ställer så till, att de sämsta krafterna skola egna sig åt ett för hela samhällets väl så viktigt kall som lärarnes?

Jag skall be att få instämma i det af herr Kardell framställda yrkandet.

Herr Andrén: Jag hade alls icke ämnat uppträda i denna fråga, om jag icke vid genomläsningen af utskottets betänkande hade funnit anfördt ett skäl, uti hvilket jag omöjligen kan instämma. Statsutskottet har nemligen afvisat dessa extra lärares begäran om löneförbättring genom att hänvisa till en allmän skolreform, som utskottet förmenar borde gå först. Mine herrar, hvad vill en allmän skolreform säga? Beträffande den saken få vi väl medgifva, att det finnes lika många meningar, som det finnes hufvuden. Somliga anse, att en allmän skolreform består deri, att naturvetenskaperna erhålla större spelrum än de humanistiska ämnena. Andra åter vilja, att latinet skall tillbakaskjutas; och skulle jag yttra mig derom, så vågar jag påstå, att allt hvad våra skolreformatorer bråka om betyder rakt ingenting, om icke den enda verkliga skolreformen blifvit genomförd, nemligen att hindra öfverbefolkningen i skolorna och det literära proletarietet.

Men hvad kunna nu dessa stackars extra lärare hjälpa detta? Så länge de finnas — och de måste finnas, så länge vi hafva läroverk med nästan lika många extra lärare som ordinarie lärareplatser — måste vi ordentligen aflöna dem, om vi önska, att den uppväxande ungdomen icke skall blifva lidande derpå, och i fall vi på samma gång önska, att dessa lärare icke skola vara i så dålig ekonomisk ställning, att, när de en gång vid kanske öfver 40 års ålder få ordinarie befattning, de skola vara nedtryckta af bekymmer och arbete, med ett ord så utslitna till kropp och själ, att de icke kunna sköta de ordinarie befattningarna. Det är hufvudsakligen på denna grund, som jag önskar bifall till förslaget om förbättring i extra lärarnes aflöning. Beträffande beloppet af denna löneförbättring har jag icke annat yrkande än att instämma med herr Kardell, d. v. s. instämma i Första Kammarens beslut om en förhöjning till 1,800 kronor. Jag tror, att den uppoffring svenska staten dermed gör, den få vi väl betald genom en förbättrad undervisning och en uppräckning af den lärarecorps, som en gång kommer att undervisa våra barn.

Herr Sven Nilsson: Det är verkligen ganska svårt att skrifva ett utskotts motivering till pass för kammaren. Ty uttalar man sig på ett gynsamtt sätt för väckta motioner, så är man icke nöjd dermed, och skrifer man på ett motsatt sätt, så är man icke belåten dermed heller. Man kunde ju här visserligen mycket gerna låtit det omtalade yttrandet i statsutskottets motivering utgå, så hade man sluppit något uttalande af ogillande derom eller åbe-

ropat detta som skäl för bifall till motion. Men då statsutskottet verkligen var af den meningen, att här föreligger ett behof, så tvekade man icke att uttala det.

Jag hemställer emellertid till kammarens ledamöter, om det verkligen kan vara skäl att på enskild motionärs framställning bevilja en löneförhöjning till en hel lärarecorps. När har detta någonsin förut inträffat? Det måtte åtminstone hafva varit temligen sällan, och jag minnes det för min del icke. Om en sådan reform skall genomföras, får väl regeringen pröfva behofvet, och man får väl, innan det föreslagna steget tages, åtminstone få behofvet fullt utredt och klart från regeringen. Jag har föreställt mig, att det uttalande, som flera gånger förut gjorts om behofvet af detta anslag, skulle föranledt Kongl. Maj:t att komma fram med detta förslag i sammanhang med hela skolreformen, och att vi på samma gång skulle fått löneregleringen verkställd för alla lärarne, icke allenast för de extra utan äfven för de ordinarie. Jag tror således icke man bör reformera i en enstaka punkt utan så, att det sker på en gång med hela skolväsendet.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att de extra lärarne ju icke kunna vara i precis samma ställning som de ordinarie. Någon skilnad i deras aflöning tror jag, att der bör få finnas ännu så länge. Deremot skulle jag icke hafva något emot, om de blefve likställda med de ordinarie lärarne, när man får en fullständig läroverksreform genomförd.

Jag tycker således, att herrarne kunna lugna sig; och jag kan icke föreställa mig, att, om lärarepersonalen i våra skolor sjelf pådrifver regeringen, det skall vara möjligt för regeringen att undanskjuta frågan om hela reformen den ena gången efter den andra. Det är visserligen sant, att hon föll vid förlidet års riksdag, men hon föll framåt och så vida ej Första Kammaren vägrat gemensam omröstning i frågan, hade reformen redan varit löst och jag hade för min del under sådana förhållanden väntat, att vi skulle fått frågan fram redan vid denna riksdag. Och i alla händelser kan det väl icke vara möjligt annat, än att, om det föreliggande förslaget faller nu, man har att vänta ett kongl. förslag till nästa riksdag. Och ett års uppskof kan väl icke vålla så synnerligen stor olägenhet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Wennerberg: Det är med synnerlig glädje — en glädje, som jag tager för gifvet är lika allmän inom som utom riksdagen — som jag ähört det här uttalade intresset för extra lärarnes i hög grad behjertansvärda ställning i ekonomiskt afseende. Det var också med synnerlig glädje jag hörde den siste talaren uttala några ord, som ingifva förhoppning, att kanske läroverksfrågan i sin helhet snart nog skall få en lyckligare utgång än vid förra riksdagen. I så fall kan allt hjälpas för *hela* lärarecorpsen i ekonomiskt afseende, och icke obetydligt i afseende på framgången af en nödig organisation.

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)

Det kan ingen i kammaren säga, att, då jag så mycket intresserar mig för den motion, som nu är framlagd, jag handlat inkonsekvent, som icke sjelf tillstyrkt Konungen att komma fram med en begäran af dylik art. Svaret är gifvet af utskottet; och det icke allenast en gång, utan flerfaldiga gånger förut, att man nemligen anser att i skolfrågan ingenting bör göras partielt, utan att man önskar det hela på en gång framlagdt för Riksdagen. En sådan åsigt kan jag ju icke alldeles ogilla. Alltså, intet skäl till klander — och det har jag icke heller hört — för att icke någon kongl. proposition till denna Riksdag särskildt utploekat ifrågasatt löneförbättring för extra lärarne lika litet som förut för teckningslärarne. Men då nu enskilde motionärer inom kammaren fäst afseende vid så väl de förre som de senare, må det tillåtas mig att uttala hvad hvar och en vet, då i den förlidet är framlagda propositionen åsyftades detsamma, som nu af motionärerna, att jag med liflig glädje skulle se, om denna sak, som ju icke står i det närmaste samband med det hela, kunde af Riksdagen lyckligt lösas genast i år.

Herr Bülow: Jag kan icke förena mig om den åsigt, som uttalats af en föregående talare, att dessa lärares öde skulle bero på ett lotteri. Jag tror, att Andra Kammaren tänker högre om läroverken, än att kammaren skulle låta deras ekonomiska välfärd helt och hållet bero på en slump.

Hvad sjelfva frågan beträffar, så skall jag lika litet nu som annars besvära kammaren med att tala för ökade anslag; men här vid lag tror jag att stora behof finnas att afhjelpa. Derfor ber jag att få förena mig med herr Kardell i hans yrkande.

Herr Waldenström: Då frågan om teckningslärares löner här om dagen hade fått den utgång, som den fick, hörde jag efteråt ledamöter af denna kammare, som voterat för den utgång, som blef, tycka, att det var illa, att det så gick, samt uttala den förhoppning, att vid en eventuel gemensam votering saken skulle få en annan utgång. Detta har gjort, att jag trott, att kammaren skall ej blott i den gemensamma voteringen gifva nämnda fråga en annan utgång än hon i första voteringen fick, utan äfven vid den fråga, som *nu* är å bane, fatta ett annat beslut, än det utskottet tillstyrkt.

Herr Sven Nilsson i Efveröd sade, att det vore orimligt, att kammaren på enskild motionärs förslag skulle bevilja en löneförhöjning. Jag kan icke alls finna, att sådant är orimligt, om det nemligen kan bevisas, att det är orättvist; och att det *är* rättvist, har utskottet sjelf erkänt. Det kan aldrig vara orimligt att göra rätt, ehvad Kongl. Maj:t eller enskild motionär föreslår det. Och så mycket mindre orimligt kan det vara, som ju Kungl. Maj:t redan förra året gaf sin mening till känna i denna fråga.

Jag har aldrig såsom herr Romberg behöft tjänstgöra såsom extra ordinarie lärare. Jag fick nemligen ordinarie befattning, innan jag ännu var färdig från universitetet. Men jag har tjänst-

gjort vid flera läroverk, och sett så mycket, huru bedrägligt de extra ordinarie lärarne hafva det, att det verkligen skulle göra mig i hjertat ondt, om Riksdagen nu skulle hålla igen om pungen, så att den icke släppte till det lilla belopp, som erfordras för att göra dessa lärares ekonomiska ställning i någon mån drägligare, än den är.

Jag säger, att jag nästan tror, att kammaren skall öppna pungen. Hade jag icke haft den tron, så skulle jag icke hafva begärt ordet, sedan så många talat före mig.

Då nu Första Kammaren fattat ett medlande beslut, och herr Kardell, som motionerat i frågan, har ändrat sitt yrkande till öfverensstämmelse med Första Kammarens beslut, så skall äfven jag be att få instämma i detsamma.

Häruti instämde herrar *von Friesen, Eklund* från Norrköping, *Rosengren, Zotterman, Svensson* från Karlskrona, *Ekman, Höjer, Beckman, Wavrinsky, Gustafsson, Hammarlund, Wallis, Persson* från Arboga, *Falk, Forsell, Elis Nilson, Broström, Wendt, Alsterlund, Schöning, Berg* från Eksjö, *Wahlgren, Ekströmer, Sjöholm, Arkusiander, Aström, Olsson* från Stockholm och *Berg* från Stockholm.

Herr Petersson i Runtorp yttrade: Det är icke utan, att jag med samma tveksamhet, som en annan ledamot af statsutskottet uttalat, yttrar mig i denna fråga, då det tyckes vara en så allmän opinion för förslaget. Men då jag begärt ordet, skall jag be att få yttra några ord. Utskottet har klandrats för att det, oaktadt det erkänt behöfvat af förbättrade löner åt extraläraryne, icke gjort någonting för dem. Ja, detta kan ju tyckas vara eget. Men jag vill föra herrarne till minnes, huru länge man haft omregleringen af läroverken å bane, och huru ifrigt man önskat få den löst. Tro herrarne, att, om extraläraryne detta år få hvad de begära, och en annan gång de ordinarie lärarne lyckas lirka igenom sitt förslag, att vi då någonsin få denna fråga löst? Men här hörs hvilket ofantligt tryck utöfvats på kammaren i denna fråga, så att jag tror, att om de ett enda år få utöfva detta tryck på regeringen, så skall frågan blifva löst och vi slippa då höra detta skrik. Jag tror för öfrigt, att önskan om reformernas genomförande är så allmän, att extraläraryne få uppoffra sig för fäderneslandet ett år till. Reformförslaget torde väl då framkomma, och jag tror, att extraläraryne nog lefva öfver till dess, och de hafva då det glada medvetandet att hafva framdrifvit en läroverksreform, som man eljest må hända hade fått vänta på i 10 år. Detta utgör för mig ett skäl att rösta för utskottets förslag, under förhoppning, att läroverksfrågau snart löses och extraläraryne blifva hjälpta.

Herr von Friesen: Mig förefaller det, att, om man som den näst föregående talaren är fullt förvissad om, att frågan i alla fall skall framläggas vid nästa riksdag, det är onödigt, lika väl som det i alla händelser är obilligt, att bibehålla extra lärarnas nöd-

*Angående
anslag till
arfvoden åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

ställda belägenhet för att såmedelst hafva en tumskruf för att söka framtvunga frågan. Som sagdt, hvartill tjenar det att, då frågan i alla fall kommer före, hålla på tumskruven? Jag ber att få instämma i herr Kardells yrkande.

Herr Boëthius: Jag begärde ordet endast för att säga ett par ord med anledning af den förhoppning, som uttalats, att extralärarne skulle kunna användas för genomdrifvande af en läroverksreform. Jag ber emellertid att få påpeka, att extralärarne alls intet kunna inverka på den saken. De hafva nemligen icke säte och stämma i läroverkskollegierna, när dessa afgifva utlåtanden om organisationsförslag. De stå sålunda helt och hållet utom denna fråga, liksom ock deras ställning som extralärare gör, att de stå helt och hållet utom organisationsfrågan.

Herr Bülow: Vi hafva hört från statsrådsbanken, att ett förslag till omorganisation snart skall vara att vänta. Men, mine herrar, om detta förslag icke bifalles af Riksdagen, hvilket är ganska sannolikt, då frågan är af stor vikt, och man kan förutse, att olika meningar komma att göra sig gällande i de båda kamrarne, skola då dessa lärare alla dessa år gå och vänta på en hjälp, som af alla erkännes såsom alldeles nödvändig? Jag anser, att det icke är fullt värdigt af Andra Kammaren att i denna fråga, hvars berättigande af alla erkännes, frångå det beslut, som fattats af Första Kammaren.

Herr Elowson: Af den diskussion, som i denna fråga förts i kammaren, hafva framgått många värderika upplysningar, hvilka borde, synes det mig, vara tillräckliga skäl för medlemmarne af det höglöfliga statsutskottet att i denna lilla fråga frånträda den åsigt, som de i utskottet uttalat. Utskottet har haft ett formellt skäl för sin hemställan, nemligen att det väntades en omorganisation af läroverken. Detta formella skäl är af viss betydelse, och äfven jag önskar, att läroverken måtte blifva reformerade. Men detta formella skäl är likväl icke tillräckligt för att motväga den materiella orätt, som verkligen begås mot extralärarne, ty de tjena för ett arfvode, som är otillräckligt för deras anständiga bergning, och de kunna icke utöfva något inflytande på en läroverksreform, kunna icke utöfva någon pression på regeringen.

Det synes mig därför, som om det yttrande, hvilket faldes af herr Nils Petersson i Runtorp, skulle gifva grundad anledning till den förhoppning, att statsutskottet i själ och hjerta hyser den mening, att extralärarne verkligen förtjena den löneförbättring, som yrkats, och då synes det mig icke billigt att blott af formella skäl undanhålla dem denna.

Jag anhåller därför om bifall till det yrkande som framstälts, att deras arfvode måtte höjas till 1,800 kronor, och att således för detta ändamåls ernående ett anslag å 60,000 kronor måtte beviljas.

Herr Forsell: Det kan icke vara synnerligen lockande för unga män att egna sig åt lärarekallet och förskaffa sig den bildning och uppfostran, som fordras för att kunna värdigt sköta detta ansvarsfulla kall, då man från en af Riksdagens ledande män kan få höra ett sådant yttrande, som, »att dessa lärare skola uppoffras för fosterlandet», därför att icke regeringen vill komma fram med ett förslag till sådan omorganisation af de allmänna läroverken, att den faller flertalet af denna kammares ledamöter i smaken.

Jag vill mot detta yttrande inlägga min protest och yrkar bifall till det af lektor Kardell framställda förslaget.

*Angående
anslag till
arvodet åt
extra lärare
m. m.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets under mom. a) gjorda hemställan.

I fråga om mom. b) hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* bifall till det af herr Kardell under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse herr Kardells berörda förslag hafva flertalets mening för sig. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan under mom. b) i 47 punkten af utlåtandet n:o 9, bifaller den i ämnet väckta motionens förra alternativ med den ändring, att siffertalen 2,000 och 100,000 utbytas, det förra mot 1,800 och det senare mot 60,000 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen visade 95 ja men 99 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 48.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till uppförande af *ny byggnad för allmänna läroverket i Östersund*, i hufvudsaklig enlighet med därför fastställda ritningar samt under vilkor, som i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1891 omförmäldes, bevilja 100,000 kronor samt af nämnda summa på extra stat för år 1892 anvisa ett belopp af 33,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

I afgifven reservation hade deremot herrar *C. E. Casparsson*, *F. Boström*, *H. R. Törneblad* och *Gunnar Eriksson* yrkat:

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.*

Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

»att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen såsom bidrag till uppförande af ny byggnad för allmänna läroverket i Östersund beviljar 50,000 kronor, under vilkor, att Östersunds stad tillhandahåller lämplig tomt för byggnaden samt att hvad utöfver nämnda belopp för ändamålet erfordras varder utan statsverkets betungande anskaffadt, och af berörda belopp på extra stat för år 1892 anvisar 17,000 kronor».

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Gunnar Eriksson: Då jag deltagit i den reservation, som mot utskottets hemställan i denna punkt afgifvits af herrar C. E. Casparsson, F. Boström och H. R. Törneblad, och hvilken reservation återfinnes på sid. 98 i detta betänkande, skall jag nu, under återopande af de skäl, som i reservationen anförts, anhålla hos eder, herr talman, om proposition på afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen. Och vågar jag anhålla, att kammaren måtte välvilligt bifalla nämnda reservation.

Häruti instämde herr *Bromée*.

Herr Kardell yttrade: Jag skall endast be att få yttra några få ord i denna fråga.

Utskottet säger på sid. 78 i betänkandet: »Vid de senaste ständsriksdagarne beviljades väl åtskilliga anslag till uppförande af nya läroverkshus och ombyggnad eller förändring af äldre sådana, men efter representationsförändringens genomförande har Riksdagen städe afvisat de förslag, som i sådant syfte blifvit hos Riksdagen gjorda». Detta är nog sant. Men jag kan dock icke föreställa mig, att man dermed har fastslagit en princip för all framtid, och att man icke i något fall skulle få afvika från denna regel. Sådana förhållanden kunna ju inträffa, då det är nödigt att frångå denna princip, och om någonsin ett uppgifvande af densamma är af behovet påkalladt, så är det väl i det här föreliggande fallet. Saken är nemligen den, att Jemtlands län och staden Östersund på senare tider fått underkasta sig stora uppoffringar i penningväg såväl för kommunala som för statsändamål. Så t. ex. har Jemtlands läns landsting beviljat ett anslag af 900,000 kronor till bidrag för norra stambanans framdragande genom länet. För att kunna åstadkomma denna summa har landstinget måst upptaga ett lån, och amorteringen på detta skall i många år tynga på länets budget. Nu har länet i och för uttaxeringen af dessa medel blifvit indeladt i vissa zoner, hvilka deraf drabbas mer eller mindre, allt efter som de ligga närmare eller längre bort från jernvägen. Hvad beträffar staden Östersund, så ligger den invid sjelfva stambanan och således inom den zon, som mest får bidraga till skuldens betalning. För denna stad är detta ganska kämbart, särskildt därför att bevillningen der är mycket hög. — Hårtill kommer vidare att samma stad, som är i åtnjutande af nederlags- och stapelstadsrätt, har, för att vinna denna, uppfört ett dyrbart tullpackhus, som hyresfritt tillhandahålles statsverket. Nu brukar förhållandet vara det, att tolagsersättning lemnas som ersättning

för sådana uppoffringar. Sådan åtnjutes också af nästan alla andra städer i samma ställning. Denna ersättning har satt dem i stånd att utföra många dyrbara offentliga arbeten. Men staden Östersund har icke kommit i åtnjutande af sådan ersättning. Vidare ber jag att få erinra derom, att vår stad ännu är helt ung; den är icke mycket öfver 100 år gammal. För 60 à 70 år sedan hade den ett invånareantal uppgående till allenast ett par hundra personer, hvaremot den nu har 5,000 à 6,000 invånare eller, om man medräknar förstäderna, öfver 6,000 invånare. Det är alldeles gifvet, att i ett sådant samhälle måste många saker göras på en gång, för hvilkas utförande andra städer hafva haft en lång tid. Östersund kommer sålunda att inom den närmaste framtiden utföra vattenlednings- och dräneringsarbeten för, om jag ej miss-tager mig, omkring 400,000 kronor. Vidare måste staden uppföra ett nytt folkskolehus. Det för senaste kyrkostämma framlagda kostnadsförslaget till ett sådant slutade på en summa af 80,000 kronor. Ytterligare måste der snart byggas ny kyrka, då den gamla, för några hundra personer afsedda kyrkan naturligtvis icke längre kan räcka till för den alltjemt växande befolkningen. Förutom allt detta har kommunen måst och måste fortfarande inköpa jord för gators framdragande samt torgs och andra offentliga plat-sers anläggande. — För åstadkommande af en ny läroverksbyggnad har man nu på olika sätt lyckats samla i hop ett belopp af 100,000 kronor. Men som för ändamålet behöfvas 200,000 kronor, så har nu Kongl. Maj:t hos Riksdagen gjort framställning om att af stats-medel erhålla återstående delen af det erforderliga beloppet, nem-ligen 100,000 kronor. Staden har emellertid ingen byggnadsskyl-dighet i detta afseende, ty denna åligger stiftets byggnadskassa, hvilken återigen har så godt som inga tillgångar och icke heller några nämnvärda inkomster. På den tid, denna skyldighet ålades byggnadskassan, hade den inkomster, men dessa har Riksdagen i senare tider beröfvat densamma, för att lägga dem till presterska-pets enke- och pupillkassa. Under sådana omständigheter borde väl också Riksdagen åtminstone till en del hafva öfvertagit den byggnadsskyldighet, som dessa kassor just i följd af nämnda Riks-dagens åtgärd numera icke mäta fullgöra. Nu skulle man visser-ligen kunna säga, att, då staden icke förmått göra något mer för saken, och då stiftets byggnadskassa icke har några tillgångar, skulle det äfven kunna anstå med byggnadsfrågans afgörande ännu några år. Men jag får då säga, att detta vore högst bedröfligt såväl af pedagogiska som sanitära skäl. Huru sorgligt det är stäldt med den nuvarande läroverkslokalen i pedagogiskt afseende, är fullständigt uppvisadt i den kongl. propositionen. Beträffande de sanitära förhållandena, är det äfvenledes der utveckladt, huru-som dessa i den nuvarande byggnaden, som ursprungligen till en stor del icke var afsedd till läroverkslokal, äro sådana, att lärjun-garnes helsa i hög grad lider deraf. Så finnas i de högre klas-serna icke många lärjungar, som äro fullkomligt friska. Så vida man skall sätta något värde äfven på våra jemtändska gossars lif och helsa, bör äfven Riksdagen medverka till att ett nytt läro-

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.*

(Forts.)

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

verkshus snart uppföres och kommer till stånd i Östersund. Ty orten kan icke göra något mera för sakens genomförande nu, än hvad den redan gjort, och anhåller och hoppas därför att Riksdagen ville träda emellan.

Jag ber slutligen att få erinra om ett yttrande, som, enligt hvad jag hört sägas, fälades af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, då frågan om det ofvannämnda anslaget å 900,000 kronor var före i statsrådet. Han lärer nemligen då vid föredragningen inför Kongl. Maj:t hafva yttrat, »att denna provinsens uppoffring för ett allmännyttigt ändamål borde i framtiden, då ett lägligt tillfälle dertill gäfves, på ett eller annat sätt återgäldas af staten». Ett sådant tillfälle synes mig nu vara inne.

Jag hade helst velat yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i föreliggande fråga, men då någon utsigt icke förefinnes, att Kongl. Maj:ts förslag skall gå igenom, ber jag att få yrka bifall till reservanternas hemställan om ett anslag å 50,000 kronor såsom bidrag till uppförande af ett nytt läroverkshus i Östersund.

Herrar *Nordin* och *Arhusiander* förenade sig med herr *Kardell*.

Herr *Jonsson* i Hof: Jag skall deremot yrka bifall till utskottets hemställan. Gent emot den talare, som senast hade ordet, vill jag först nämna, att svårigheten i situationen lärer bäst framgå deraf, att äfven reservanterna från Första Kammaren nödgats medgifva, att de uppgjorda byggnadsritningarna icke på långt när äro lämpliga, hvarför reservanterna icke heller vågat hålla på Kongl. Maj:ts proposition, utan endast föreslagit beviljande af hälften utaf den af Kongl. Maj:t begärda summan. Här af synes, att utsigterna för ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition i och för sig torde vara temligen klena, särskildt om man dertill lägger, att det var med endast några få rösters öfvervigt, som reservanternas förslag bifölls i Första Kammaren.

För egen del får jag säga, att det är väl att utsigterna ställa sig så inom Riksdagen, ty skulle vi nu öfvergifva den princip, som under hela det nya statsskicket troget följts, nemligen att Riksdagen icke skulle bevilja anslag för uppförande af skolhus, och kasta oss in på den olyckliga anslagsvurm, som under 1850-talet och början af 1860-talet, kanske till följd af den kurtis, man använde för att kunna genomföra den nya representationsformen, beviljade anslag till höger och venster i och för uppförande af läroverkshus, och hvilken i sin mån ledde dertill, att vi fingo så många små läroverk på alla håll, hvilka man nu försökt att göra sig qvitt, skulle vi nu, säger jag, bevilja det ifrågavarande anslaget därför att, såsom Kongl. Maj:t och den nästföregående talaren sagt, Jemtlands län skulle vara i jemförelse med åtskilliga andra län sämre lottadt, och därför att länet lemnat 900,000 kronor såsom bidrag till norra stambanans framdragande genom länet, så vågar jag säga, att ingen kan ana, hvartill ett sådant beslut skulle leda, samt när man skulle få ett slut på framställningar om beviljande af dylika bidrag. I fråga om det omtalade bidraget från Jemtlands län af 900,000 kronor till norra stambanan får man icke heller glömma,

att under senare tider flere landsdelar i öfre Norrland bidragit till norra stambanans byggande, jemförelsevis lika tungt som någonsin de jemtländska orterna, och att följaktligen från nämnda landsdelars sida samma skäl skulle kunna åberopas för erhållande af statsbidrag till uppförande af skolhusbyggnader som de, hvilka uti förevarande fall åberopats för läroverksbyggnaden i Östersund.

Hvad beträffar staden Östersunds ekonomi, lärer det vara svårt att uppdraga en gräns, vid hvilken man kan anse, att den finansiella ställningen för ett samhälle är så svag, att, då gränsen öfverskrides, staten bör träda emellan. Skulle staten göra detta, blefve följden häraf, att för hvarje nybyggnad af läroverk skulle anspråk på statens kassa framställas i samma mån som ekonomien inom det samhälle, der nybyggnaden skulle ega rum, vore dålig. Det är icke nog med att ett dylikt tillvägagående vore för staten ekonomiskt origtigt och vådligt, utan det vore äfven ur en annan synpunkt olämpligt; ty om man tager i betraktande, hvilka kostnader föräldrar måste underkasta sig för att underhålla en yngling vid läroverket, då de å ena sidan bo i staden, der läroverket är beläget, och å den andra äro boende å landsbygden, i hvilket fall de naturligtvis måste hafva ynglingen inackorderad i staden, så framgår häraf, att staten ur rent af rättvis synpunkt icke i det föreliggande fallet bör träda emellan. Skulle staten göra det, skulle den tiden icke vara aflägsen, då äfven från orter på landet med talrikare befolkning skulle komma att framställas liknande anspråk. Äfven från den synpunkten, att man af statsmedel icke lemnar några bidrag till uppförande eller underhåll af byggnader för folkskolorna, skulle det vara olämpligt att nu frångå den princip, som man från början af det nya statsskicket hittills troget följt. Jag skall därför yrka bifall till utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Det är en kongl. proposition, som föreligger, och jag anser därför för min skyldighet att, oaktadt utsigterna äro mörka att få dem igenom, säga några ord om den bekymmersamma ställning, hvari läroverket i Östersund står.

Det är sant, och jag tror att det är fullt riktigt, att man under det nya statsskicket ansett, att man icke borde lemna understöd till uppbyggande af läroverk i de särskilda städerna. Dock har fall inträffat förut äfven under det nya statsskicket, hvarvid den åsigten uttalats, att man undantagsvis och vid mycket betryckta förhållanden skulle kunna frångå denna grundsats. Jag anser, att ett sådant undantagsfall nu föreligger. I propositionen framhålles det verkliga betryck, i hvilket Jemtland råkat i följd af sin jernväg; att landstinget är betungadt med en skuld af ungefär 1,000,000 kronor, samt att uttaxeringen är större än i något annat län i Sverige, hvartill kommer, att läroverkshuset är för närvarande sådant, att det egentligen icke är möjligt att bedrifva undervisningen, såsom det borde ske, ty så små, så otillräckliga, så odugliga och så för helsan skadliga äro de lokaler, i hvilka lärjungarne

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

undervisas. Det är då icke något under, att såväl staden och läroverket som domkapitlet hafva varit angelägna att få ändring häri. Nu har landshöfdingen i länet ställt sig i spetsen för att försöka genomdrifva, att man skulle få någon hjälp från Riksdagen. Genom bref från honom har det blifvit mig berättadt, att min företrädare skulle hafva gifvit honom det löftet, att, om de sjelfva ville försöka anskaffa större delen af det, som behöfdes till läroverkets fullbordande, han skulle våga tillstyrka Kongl. Maj:t att gå in till Riksdagen med en begäran om hjälp. Jag kan icke fullt ansvara för hvarken ordalydelsen af dennes svar eller den uppfattningen häraf, som landshöfdingen angaf i det bref till mig, hvarest han omtalade detta. Det var emellertid ett af de skäl, hvarför jag ansåg mig böra göra ett försök i detta fall och tillstyrka Kongl. Maj:t att hos Riksdagen söka utverka en hjälp till läroverket, men visserligen icke *det* skäl, som jag ansåg vara det vigtigaste.

Inom länet är nu hopsamladt så mycket, att det svarar för 100,000 kronor. Detta räcker enligt det kostnadsförslag, som ingifvits, till ungefär hälften, och det behof, som uppgifvits, är således 100,000 kronor. Nu medgifver jag mer än gerna, att ritningarna kunnat vara lämpligare och ändamålsenligare, men icke på det sättet att derigenom sjelfva kostnadsförslaget kunnat synnerligen nedpressas, och då i allt fall detta, innan det blifvit fastställt, kunnat ändras, så ansåg jag detta förhållande icke lägga något hinder i vägen.

Första Kammaren har redan pröfvat denna fråga, och utgången der är icke af den beskaffenhet, att, äfven om här skulle tillfälla förslaget ett större antal röster, hvilket jag icke tror blifva händelsen, man skulle hafva något hopp i den gemensamma voteringen. Emellertid skall den, som genomläser den kongl. propositionen, finna, att här verkligen icke saknats skäl att hos Riksdagen göra ett försök, och att detta vore ett sådant undantagsfall, der något borde göras för att hjälpa ett fattigt samhälle. Jag säger fattigt, i förhållande till de ovanliga och ovanligt stora utgifter, som det för öfrigt fått vidkännas. Det, som jag fäst på mig mest vid, och som jag icke kunnat se vederlagdt, är det, att *så* som skolförfattningarna bjuda, *kan icke* vid detta läroverk undervisningen bedrivas. Detta är för mig hufvudsaken, och då länet säger sig icke kunna ändra detta svåra förhållande, så fans ju icke någon annan utväg än att göra ett försök härtill hos Riksdagen.

Herr Sven Nilsson: Jag vill icke gå in på den meningen, att det skulle vara så starka skäl för det föreliggande förslaget; för mig synas de ganska klena. Den omständigheten, att Jemtlands län har lemnat ett stort bidrag till en jernväg, som naturligtvis skall i främsta rummet vara till fördel för länet, kan icke förmå mig att för den skull bevilja något särskildt anslag till en läroverksbyggnad. Jag hemställer, huru det skulle blifva i praktiken, om den omständigheten, att städer eller landsting tecknat höga bidrag för sådana ändamål, som naturligtvis äro för dem förmånliga, skulle utgöra skäl för dessa städer eller orter att sedan

komma till Riksdagen och begära anslag för andra ändamål. Det är nemligen tydligt, att när landstinget och staden Östersund tecknade bidrag till denna jernväg, så var det därför, att det hade stort intresse fäst dervid, och för att länet derigenom skulle tillskyndas stora fördelar.

Jag kan för min del icke heller medgifva, att detta samhälle är fattigt, ty vi skola erinra oss, att staden har öfver 40,000 kronor om året af bränvinsförsäljningsmedlen och dessutom äfven andra inkomster, såsom tolagssmedel m. m., hvilket gör, att den mycket väl kan tåla vid att förränta och amortera den skuld, som staden redan har och kan få, för läroverksbyggnaden. Det största skälet för mig att afslå den gjorda framställningen är emellertid, att jag anser det icke rimligt af städerna att begära, att för statsmedel byggas läroverkshus i städerna. Ett skäl deremot, som åberopades af Olof Jonsson, nemligen att föräldrar från landsbygden måste underhålla sina barn i städerna under vistandet vid läroverket samt betala hyra och föda för dem der under tiden, hvilket naturligtvis blir mycket dyrare än för de föräldrar, som få ha sina barn hemma hos sig, anser jag vara fullkomligen riktigt. Men ett annat ännu mycket viktigare skäl är, att dessa föräldrar i städerna hafva sina barn under skoltiden under sina egna ögon och vård, då deremot föräldrarne från landsbygden nödgas skicka sina barn till städerna under andra personers tillsyn och omvårdnad just under den tid, då barnets uppfostran för lifvet är allra mest magtpåliggande. Ensamt häraf synes det mig påfallande, att städerna böra göra mycket mer än landet för läroverken i städerna och särskildt när det är fråga om uppförandet af läroverksbyggnader, allra helst då staten bekostar så mycket för dessa läroverk, och att man därför icke bör begära, att man från landsbygden i vidare mån skall lemna något bidrag för sådant ändamål, ty det är endast en mycket ringa ersättning, som städerna lemna, om de sjelfva uppföra och underhålla sina läroverkshus, då stadsboarne få hafva sina barn under sina egna ögon, den tid skolan för dem anlitas.

Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Beckman: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande i den föreliggande frågan. Men jag dristar med anledning af densamma för kammaren framlägga ett par erinringar. Jag skall således icke yttra mig om den nu framlagda kongl. propositionen, utan anhålla att få säga några ord om en kongl. proposition, som *icke* har kommit fram.

Såsom skäl för afslag å det nu begärda anslaget har utskottet anmärkt — såsom mig synes icke obefogadt — att Riksdagen icke plägat inlåta sig på att med statsmedel bekosta uppförandet af läroverkshus. Men det fins, mine herrar, *ett* allmänt läroverk, ett enda, som staten sjelf åtagit sig att underhålla, och det är nya elementarskolan i Stockholm. Allt hvad som kan sägas rörande olämpligheten af Östersunds skolhus kan också sägas om nya elementarskolan i Stockholm. Allt som i afseende på Östersunds

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)*

Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

läroverks byggnad sagts om de sanitära olägenheterna, om de olämpliga belysningsförhållandena, svårigheterna ur pedagogisk synpunkt att rätt ordna undervisningen — allt kan sägas äfven om denna skola. Förste stadsläkaren har förklaradt dess lokaler i högsta grund osunda. och sundhetsinspektören har sagt, att de äro de sämsta af de skollokaler, som användas för Stockholms skolor.

Från Hernösands domkapitel ingick år 1889 i september till ecklesiastikdepartementet det förslag om ny läroverksbyggnad i Östersund, hvilket redan nu ledt till framläggande af en kongl. proposition. Från direktionen för nya elementarskolan ingick år 1887 i samma månad ett förslag om en tillbyggnad på den nuvarande tomten, emedan man icke ville förnya sin ofta framställda och af regeringen vid majriksdagen förgäfves framlagda anhållan om fullständig nybyggnad. Hvad har med anledning deraf åtgjorts?

En nybyggnad hade som sagdt af Kongl. Maj:t begärts år 1887. Det ansågs då på flera håll skäligt, att staten icke skulle undandraga sig att bekosta lämplig byggnad åt detta sitt läroverk. En af den nuvarande regeringens medlemmar, då ledamot i statsutskottet och ordförande på den afdelning, som förberedt ärendet, uttalade öppet, att om staten skall underhålla skolan, bör den icke undandraga sig att hålla skollokalerna i tillfredsställande skick. Och dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, som framlade förslaget, yttrade följande ord: »det är rent af en skam, att ett läroverk, för hvilket staten ansvarar, skall hafva sina lärjungar så logerade».

I en ny ansökning, som direktionen nu ingifvit — ja den är på sätt och vis icke ny, ty det var, såsom nämndes, redan i september år 1887 direktionen anhöll om kongl. proposition i ämnet, men den har sedermera i slutet af förra året inkommit med en ny underdånig påminnelse — anfördes af förste stadsläkaren i ett vid direktionens skrifvelse fogadt utlåtande, att af den luft, som barnen inandas i skolan, mot siuet af lektionerna ända till 10 procent och stundom något deröfver utgöres af utandningsluft, samt vidare, att belysningen är sådan, att man till men för lärjungarnes ögon under mörka dagar måste i flera rum hela dagen använda konstgjord belysning.

Jag kan icke, särskildt då lokalerna i sanitärt hänseende äro så beskaffade, fatta, hvarför icke Kongl. Maj:ts regering anser lämpligt vedervåga framläggandet för Riksdagen af ett förslag rörande skolans ombyggnad. Det blir ju sedan Riksdagens ensak, om den vill bibehålla detta oeffterättighetstillstånd eller icke. Jag kan, som sagdt, icke fatta skälet till denna uraktlåtenhet. Det kan väl icke vara därför, att nya elementarskolan intager en alldeles särskild ställning? Det är väl icke därför att detta läroverk brutit med åtskilligt i den gamla rutinen? Derför att man der ganska betydligt undanskjutit de klassiska språken, tillbakaträngt katekesutanläsningen, ifrat för friare former i afseende på val af läroämnen och i afseende på flyttningen? Kan det vara möjligt, att något sådant inverkat? Eljest förstår jag knappast skälet, hvarför

en framställning från domkapitlet i Hernösand blifvit så snabbt expedierad, då en framställning från direktionen för detta läroverk, hvars lokal det redan nu åligger staten att bekosta, skall så oskäligt länge fördröjas.

Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra.

Herr Lyttkens: Det synes verkligen vara skäl att säga »nej» till ifrågavarande begäran. Ty annars kommer det att gå med skolhusen, som det har gått med kyrkorna. När den ena blifvit färdig, så kommer man och begär för en andra och en tredje; och innan dessa blifvit färdiga, har man en fjerde till reds att komma fram med. Vi höra nu, hurusom vi icke hafva beslutat om denna fråga, förrän det kommer nya anspråk på ytterligare förbättringar och tillbyggnader i andra skolhus. Gå vi nu in på att bevilja detta anslag, så kunna vi vara förvissade, att vi inom kort få det ena efter det andra; och vi veta icke, hvar gränsen kan sättas för alla dessa kraf.

Det talas om, att Östersund skulle haft så dryga utgifter för sina byggnader. Jag skulle kunna nämna en socken, som icke fått något bidrag af staten, men som ändock byggt 11 skolhus, ny kyrka och prestgård och som i år måste bygga ett tingshus — allt utan en enda skillings bidrag af staten.

Östersund är icke så illa lottadt som många landtkommuner.

Jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts förslag och bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Det har af en bland de siste talarne väckts en alldeles ny fråga. Jag vet icke, om jag skall anse den såsom en interpellation. Men då den icke har den formen, och då det är påtagligt för kammaren, att den icke alls nu föreligger till behandling eller på något sätt ingår i den fråga, som nu utgör föremål för kammarens öfverläggning, torde jag för tillfället icke alls behöfva inlåta mig på något svaromål af den frågan.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till herr Casparssons m. fl:s reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Gunnar Eriksson begärde likväl votering, hvilken ock företogs i enlighet med följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 48 punkten af utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.*
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
ny byggnad
för allmänna
läroverket i
Östersund.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit herr Casparssons m. fl:s vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen visade 159 ja mot 32 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkterna 49—59.

Biföllos.

Punkten 60.

I denna punkt hemställde utskottet, att två motioner, väckta den ena inom Första Kammaren af herr *C. Adelsköld* (n:o 43) och den andra inom Andra Kammaren af herr friherre *A. E. Nordenskiöld*, om anslag å 100,000 kronor till bildande af en byggnadsfond för statens naturhistoriska riksmusei behof, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr friherre Nordenskiöld: Det torde ej vara lämpligt att vid denna sena timme besvara herrarne med ett långt försvar för min motion, hvars öde ej allenast är af utskottet afgjort utan också varit af motionären förutsedt. Jag vill blott, med hänvisande till mitt anförande vid remissdebatten, erinra derom, att behöfligheten af en utvidgning utaf riksmuseets lokaler oafvisligen framgår deraf, att de nuvarande lokalerna för riksmuseets naturhistoriska samlingar hafva blifvit nästan fullkomligt oförändrade sedan 1864, då museet uppställdes och ordnades i dessa lokaler, för hvilka planen var uppgjord på 1850-talet. Om man betänker, hvilken storartad, på alla kulturens och det ekonomiska lifvets områden ingripande utveckling, som kommit den deskriptiva naturforskningen till del under den tid af öfver ett tredjedels sekel, som sedan dess förgått, och hvilka massor af för vetenskapen dyrbara naturföremål, som sedan dess tillförts våra museer icke allenast genom de vanliga, i den gamla planen förutsedda inköpen och bytena, utan ock genom de storartade vetenskapliga expeditioner, som under denna tid från Sverige utgått till aflägsna länder och derifrån återvändt, rikt lastade med skatter — jag behöfver endast erinra om, att det i dag är Vega-dagen — så måste man inse, huru ytterst otillräckliga de 1858 utmäta lokalerna äro, och huru omöjligt det är att begära, att riksmuseum skall med samma kraft som hittills fortsätta med sin verksamhet utan att få någon hjälp i de svårigheter, i hvilka det sålunda genom rikedom på material har råkat. Det är tydligt — man måste vara blind för att icke se det — att här föreligger ett oafvisligt behof, som jag hoppas att regering och representation i Linnés, Schéeles, Berzelii, Nilssons, Fries' och så många andra stora naturforskares fädernesland icke

mer skola kunna ignorera. Och vi må betänka, att det icke här — såsom många af herrarne troligen föreställa sig — gäller att begära ett anslag för uppställandet af ett intressant och lärorikt, men föga gagneligt kuriositetskabinett; nej, det gäller anslag till underlättandet af forskningar, som mäktigare än forntidens dogmatiska tvister ingripit i nationernarnas kulturlif under det senaste halfva århundradet, och hvilka kraftigare och varaktigare än den nya världens guld- och silfverskatter bidragit till beredandet af helsa och välstånd för millioner. Åtminstone på detta fredliga område borde det ännu förunnas oss att häfda den framstående ställning, som vi der intagit, sedan vår politiska stormagtstid gått till ända; och skam öfver oss, om vi vilja skörda frukterna af andras arbeten på dessa fält utan att sjelfva lemna våra bidrag till striden, kostnaden och mödan!

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Sven Nilsson: Jag skall för min del kunna ge den siste talaren rätt deri, att behof af nybyggnad föreligger. Och jag tror icke han kan påstå, att statsutskottet har bestridit det. Men jag hemställer till honom, om det kan anses såsom vare sig regeringens eller riksdagens fel, att icke något blifvit gjordt. Jag tror, att han kan skylla detta på dem, som hafva åliggande att bringa denna fråga fram inför regeringen, ty den egentliga orsaken till dröjsmålet är den, att man vill sitta i samma bo som förut. Jag är nemligen förvissad om, att frågan icke kan lösas, förrän man anskaffar en annan plats för riksmusei byggnader och försålt de dyrbara tomter, der de nu hafva sin plats. Gör man detta, är jag fullt öfvertygad, att man på det sättet skall kunna erhålla största delen af den summa, som erfordras för att bygga ett nytt hus.

Jag har en gång förut uttalat mig i denna riktning i denna kammare, då ett likartadt förslag förelåg, och jag har icke haft något skäl att nu frångå den uppfattningen. Jag önskade på andra utgiftsafdelningen i statsutskottet, att man skulle försöka åstadkomma en motivering, som skulle gå i den riktningen, men kamraterna på afdelningen ville icke följa mig. Jag har därför haft behof att nu få uttala denna min uppfattning i frågan. Jag tror för min del icke, att man skall kunna få så storartade byggnader på den dyrbara tomt, som för närvarande användes för riksmusei räkning. Vill man söka, skall man helt säkert kunna finna platser, om icke alldeles inne i hufvudstaden, så dock i dess omedelbara närhet, hvilka skulle blifva mycket billigare, möjligen utan värde för staten, och der sålunda den ifrågavarande byggnaden skulle kunna uppföras.

Jag bestrider sålunda icke att ett behof föreligger, men jag anser, att de, som hafva med saken att skaffa, böra arbeta på dess lösning i den riktning jag föreslagit, ty jag tror icke att det är värdt att komma till Riksdagen med begäran om anslag, förrän man slagit in på den vägen.

Herr friherre Nordenskiöld: Den siste värde talaren har vidrört tvistefrågan, hvar det blifvande museet, till hvilket för närvarande inga pengar finnas, skall förläggas. Detta är en mycket omtvistad punkt äfven bland dem, som satt sig mycket noga in i frågan, i hvilken jag tror att den siste talaren knappast är fullt hemmastadd — han må förlåta mig, om jag säger honom det.

Man kan få billigare platser för museet, och jag hör till dem, som varit benägna för en flyttning från den nuvarande platsen för att genom försäljning af de dyra tomterna i kvarteren Grönlandet Norra och Södra få bidrag till uppförande af de nya byggnaderna. Men det får naturligtvis härvid ej blifva fråga om att förlägga museet för tomtplatsens billighets skull till ödemarken. Man måste alltid se till, att museet blir så lätt tillgängligt, att det icke allenast användes af de lärda herrar, som der arbeta och göra sina forskningar, utan också af den stora allmänheten. För den är det en betänkelig sak att flytta museet långt bort från centrum af Sveriges hufvudstad.

Men den frågan kan icke debatteras här; och skall ett sådant byggnadsföretag, som detta, der så många olika intressen göra sig gällande i afseende på byggnadsplatsen — skall det uppskjutas, till dess man vunnit enighet derom, så uppskjutes det till domedag.

Ja, jag vill fråga herrarne: När få vi ett riksdagshus, om vi skola vänta, till dess alla bli eniga om hvar det skall läggas? En majoritet få vi nog, som afgör läget, men enighet icke, och så är det äfven i fråga om ny byggnad för naturhistoriska riksmuseet.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 61—74.

Biföllos.

Efter föredragning vidare af *punkten 75*, deri utskottet hemställt om anvisande för år 1892 af ett anslag å 20,000 kronor för anordnande af föreläsningskurser för arbetsklassen under vissa af utskottet närmare angifna vilkor, begärdes ordet af

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Det begärda anslagsbeloppet är så lågt tilltaget, att man derom nästan kan säga: hvad förslår det bland så många? Men det är icke om sjelfva beloppet, utan angående ett af de framställda vilkoren, som jag ber att få säga några ord. Det heter nemligen, bland annat, »att föreläsningarna» skola »ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser». Detta är ett vilkor, som gör det nästan omöjligt för landsbygden att komma i åtnjutande af något af detta anslag. Förhållandet är nemligen så, åtminstone i landtkommuner, att man der måste i och för föreläsningar engagera särskilda lärare; ty det finnes icke nog lärare på platsen, och således skulle en eller flere sådana

nödgas resa fram och åter för att kunna under ett visst antal timmar i veckan och under minst fem månader hålla dessa föreläsningar. Jag har därför tänkt mig, att man borde föreskrifva huru många timmar, ej månader, kurserna skulle omfatta, på det att jemväl landsbygden skulle komma i åtnjutande af någon del af berörda anslag. Det skulle nemligen på landsbygden vara lämpligare, om en dylik kurs anordnades så, att undervisningen kunde ega rum under alla dagar i veckan, så länge kursen varade. Jag har velat uttala detta såsom ett önskningsmål, utan att nu göra något yrkande. Jag hade visserligen bort göra detta uttalande vid propositionens remitterande till utskottet, men jag underlät detta under den förmodan, att utskottet skulle ändå beakta det af mig nu påpekade förhållandet; men som detta icke skett, så vill jag nu endast inskränka mig till hvad jag redan yttrat, under uttalande af den förhoppning, att utskottet en annan gång måtte taga denna sak i öfvervägande, så att äfven befolkningen på landsbygden måtte komma i åtnjutande af större eller mindre andel af de anslag, som till enahanda ändamål, som det förevarande, komma att af Riksdagen beviljas.

Jag har emellertid, icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 76 och 77.

Biföllos.

Punkten 78.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 14) hade herr *J. A. Sjö*, med hvilken herrar *J. Sjöberg* m. fl. instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte på extra stat för nästkommande år bevilja ett anslag af 25,000 kronor, att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, för att, på sätt Kongl. Maj:t pröfvade lämpligt, användas i nykterhetens intresse.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr *Sjö*: Efter det utskottet omnämnt det af 1889 års Riksdag beviljade anslag, som ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, och att detsamma sedermera blifvit af Kongl. Maj:t öfverlemnadt åt en kommission, med uppdrag att hufvudsakligen använda det samma till nykterhetsskrifters spridande inom landet, så slutar utskottet sin motivering för afslag å min framställning med den uppgift, att någon sådan skrift ännu icke på komiterades föranstaltande utgifvits.

Jag beklagar detta, emedan jag anser att ett sådant anslag, som jag ifrågasatt, skulle blifva af ofantligt stort gagn för vårt land. Vi veta att på landsbygden finnes en stor del obemedladt

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.*

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.*
(Forts.)

folk, som såsom medlemmar af nykterhetsföreningar göra hvad de kunna till främjande af nykterhetens goda sak, bland annat genom prenumeration på tidningar, skrifna i nykterhetsvänlig riktning, äfvensom skrifter i samma anda; och hvar och en, som med intresse följt detta arbete, kan icke undgå att önska all framgång åt den goda saken, hvars befrämjande skulle i väsentlig mån underlättas genom beviljande af det anslag, jag ifrågasatt. Då man endast genom föreliggande utskottsbetänkande fått någon upplysning om huru snart de förut anvisade medlen kunna förväntas blifva för det afsedda ändamålet använda, så skulle det vara intressant icke blott för mig utan äfven för kammarens öfriga ledamöter, om den af kammarens ledamöter, som sitter i ofvannämnda, af Kongl. Maj:t förordnade kommission, ville meddela oss upplysning om huru dessa medel blifvit använda eller skola användas.

Medan jag ännu har ordet skall jag be att få beröra ett annat förhållande. Då jag väckte min motion — som nu föreligger till behandling — så skedde detta i den rena öfvertygelsen att — då regering och riksdag tillåta en fortsatt tillverkning och försäljning af spritdrycker, deraf ensamt tillverkningen tillför staten en inkomst af 14 å 15 millioner kronor årligen, och man derjemte har sig bekant att kommuner, hushållningssällskap och landsting utaf försäljningsafgifterna årligen bekomma ungefär 4 å 5 millioner, ibland mer ibland mindre, samt då man har sig bekant, att tusentals människor genom öfvermåttigt användande af spritdrycker kommit derhän att de hamnat på dårhus, sjukhus eller fattighus samt mången inom fängelsets murar under många år fått försona de förseelser, som under rusets inflytande i hastigt mod begåtts — det under sådana förhållanden synt mig som det borde vara Riksdagens skyldighet att, om det befinnes att man på lagstiftningens väg icke kan förekomma dylika följder, åtminstone med beviljande af ifrågavarande anslag, som jag ifrågasatt, bidraga till att uti såväl tal som skrift framhålla nykterhetens fördelar och superiets menliga följder samt sålunda på öfvertygelsens väg försöka att få ett nyktert och lyckligt folk. Jag har tänkt att detta belopp, i fall Riksdagen beviljar det, borde ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att af Kongl. Maj:t öfverlemnas till de särskilda länsnykterhetsförbunden, som finnas inom vårt land, med föreskrift om användningen och emot redovisningsskyldighet. Jag är alldeles förvissad om att genom nykterhetens tilltagande och befrämjande skulle en del af de stora kostnaderna för hospitals- och sjukvård samt fängelser betydligt minskas, med må hända ungefär samma belopp, som bränvinskatten komme att aftaga.

Jag läste för någon tid sedan i en tidskrift, att Norge för nykterhetssakens befrämjande utaf den till flera hundra tusen kronor uppgående inkomsten för städerna af bränvinsmedlen anvisat cirka 20,000 kr. årligen, och det är af denna anledning, herr talman, som jag anser att, i jernförelse med broderlandets uppoffring för detta ändamål, det blefve för vårt land en ganska liten uppoffring, om af de många millioner, som vi hafva till vårt förfogande, man ville anvisa till nykterhetens befrämjande denna lilla

skärf, som jag här föreslagit. Jag tror, att vi icke kunna göra för mycket i detta syfte; det lilla anslaget måste otvifvelaktigt blifva välsignelsebringande och till gagn för vårt fädernesland, och det skulle hedra den svenska Riksdagen, om den på detta sätt fortgår på den redan inslagna vägen att arbeta för nykterhetens befrämjande.

Herr talman! Med anledning af hvad jag sålunda haft äran anföra, ber jag vördsammast att få yrka afslag å utskottets afstyrkande betänkande och bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Sjöberg, Jönsson i Mårarp, Alsterlund, Olsson i Sörnäs, Hansson i Solberga, Back Per Ersson, Andersson i Lysvik, Bromée, Norberg och Aulin.*

Herr Beckman yttrade: I min egenskap af medlem i den nykterhetskommision, som blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt för afgifvande af förslag om användandet af det utaf 1889 års Riksdag anvisade anslag till nykterhetens befrämjande, har jag af den ärade motionären blifvit uppmanad att meddela kammaren huru det förhåller sig med dispositionen af dessa medel. Med anledning häraf får jag nämna, att visserligen utskottets uppgift, att någon skrift ännu icke på komiterades föranstaltande utgifvits, är riktig; men också att en del skrifter för närvarande ligga under tryckning och inom kort utkomma. Jag får derjemte tillägga, att hela anslaget är för det afsedda ändamålet disponerad.

Det kan visserligen med skäl sägas ligga i sakens natur att Kongl. Maj:t icke begär ytterligare anslag för samma ändamål, innan man vunnit erfarenhet om hvad nytta det förra anslaget verkat. Men detta bör icke hindra Riksdagen att anvisa ytterligare medel för att *på annat sätt* verka för nykterhetssakens främjande. I sådant afseende synes mig motionärens förslag att ställa medel direkt till de särskilda länsnykterhetsförbundens förfogande för att af dem användas på deras särskilda verksamhetsområde vara ganska klokt. Äfven inom kommissionen har behandlats frågan om direkt understöd till nykterhetsföreningar. Tanken derpå öfvergafs bland annat till följd af svårigheten att verkställa en riktig fördelning. Nu har emellertid saken på visst sätt inträdt i ett nytt skede derigenom att i allt flera län bildas länsnykterhetsförbund. Och det är sannolikt att, om det förefunnes någon utsigt för sådana förbund att erhålla anslag af offentliga medel, länsförbund skulle komma att uppstå i alla län. I Norge har man anvisat 12,000 kr. årligen för sådan utdelning till nykterhetsföreningar. Der inlemnas ansökningarna om understöd direkt till kyrkodepartementet, som bestämmer anslaget fördelning på de särskilda nykterhetssällskapen. Fördelningen sker der efter en dubbel måttstock: dels ledamöternas antal, dels de särskilda sällskapens antagliga förmåga att mer eller mindre gagna nykterhetens sak. Efter dessa tvenne synpunkter fördelar departementet anslaget till ganska olika belopp; exempelvis har ett sällskap erhållit 7,000 kronor, under det ett annat blott fått 2,500 kronor.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

I likhet med motionären är jag lifligt öfvertygad om, att det blott är såsom han sade »en ringa skärf», man genom bifall till hans förslag lemnar för att vinna bot för den sot, som tagits genom rusdryckernas missbruk. Och jag upprepar, att jag icke tror, att det skall möta ööfvärdiga svårigheter att rätt fördela medlen. Den väsentliga svårighet, som ansetts ligga deri, att vederbörande icke tillräckligt känna de lokala förhållandena och de olika orternas kraf samt den nytta, som man på olika ställen kan åstadkomma med dessa medel, är nu på god väg att undanrödjas just genom inrättande af länsnykterhetsförbund. Jag skall därför anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Sjöes motion.

Herr Forsell: Det lilla belopp, som motionären begärt till nykterhetens befrämjande, är så obetydligt, att det skulle synas märkvärdigt, om denna kammare skulle neka att bifalla detsamma. Man kan visserligen säga, att man härmed kastar sig in på ett område, der man har föga erfarenhet. Förslaget afser emellertid icke annat än ett försök. Om det misslyckas, så äro visserligen penningarne bortkastade, men lyckas det, så måste väl erkännas, att de äro särdeles väl använda. För min del är jag, herr talman, fullt öfvertygad om, att försöket icke kommer att misslyckas. För öfrigt torde denna kammare mången gång på försök, som varit vida mindre beaktansvärda, hafva uppoffrat långt större summor.

Utskottet har som ett hufvudsakligt skäl för afslag hänvisat derpå, att Kongl. Maj:t icke begärt något anslag i det syfte motionären afsett. Erkänna må vi väl i alla fall, att dessa nykterhetsförbund genom sin ifriga verksamhet uträttat oerhördt mycket godt för vårt land, och att mycket elände och uselhet måst vika, der deras arbete lyckats införa nykterhet i stället för superi. Jag tycker, herr talman, att under sådant förhållande utskottet mycket väl, oberoende af att Kongl. Maj:t icke begärt något anslag till detta ändamål, kunnat tillstyrka motionärens framställning. Då emellertid så icke skett och jag hört, att Första Kammaren redan utan votering afslagit motionen, så återstår ingenting annat än att vädja till denna kammare, och då jag nu gör detta, hoppas jag, att kammaren icke skall neka detta lilla understöd åt dem, som i mensklighetens intresse arbeta för nykterhetens befrämjande.

Herr talman, jag anhåller om bifall till motionen.

Herrar *Nordin* och *Falk* förenade sig med herr Forsell.

Herr Sven Nilsson: Jag skall icke hafva någonting emot, om kammaren bifaller motionärens förslag. Men nog skulle det se underligt ut, när man icke fått den allra ringaste erfarenhet om, på hvad sätt de medel, som Riksdagen sist beviljade till detta ändamål, blifvit använda. Man vet, att de blifvit använda till tryckning af nykterhetsskrifter, men deremot vet man

icke, om dessa äro af den beskaffenhet, att de kunna göra någon nytta. Och ännu märkvärdigare är, att sedan man lemnat regeringen ett anslag och regeringen anser, att anslaget icke vidare behöfves, man kan begära af statsutskottet, att det skall tillstyrka beviljandet af detta anslag på förslag af enskild motionär. Jag tror, att denna fordran på utskottet är allt för hög, ty man bör väl kunna vara viss om att, i fall regeringen hade ansett det anslag, som föregående år ställes till dess disposition, fortfarande vara nödvändigt, den icke skulle hafva underlåtit att göra framställning om detta anslag å nyo. Det finnes verkligen åtminstone få exempel på att, då regeringen fått förtroende att använda ett anslag, den, så vidt anslaget varit af behöfvet påkalladt, underlåtit att inkomma med begäran om dess förnyande.

Jag vill icke göra något yrkande, men har ansett mig böra framställa skälen till statsutskottets ställning till frågan.

Herr Redelius: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att jag i denna punkt tänker rösta för utskottets förslag. Hvad nykterheten beträffar, så tycker jag, att det är onödigt, att å nyo börja en diskussion om den saken. Hvar och en har ju rättighet att afhålla sig från begagnande af rusdrycker så fullständigt han vill. Detta är rätta vägen till nykterhetens befrämjande. Gör hvar och en det, så blir hela folket nyktert.

Herr Bülow: Då det här varit fråga om lagstiftning för nykterhetens befrämjande, har man haft svårt att ena sig om något förslag i den riktningen. De, som icke velat rösta för de framlagda förslagen, hafva förklarat sig anse, att man genom deras antagande skulle tyrannisera andra, som icke hade samma åsigt i dessa frågor. Emellertid har man varit temligen ense om, att nykterheten bäst befrämjas på upplysningens väg, och är man med derom, så tror jag, att man bör lemna detta anslag till nykterhetens befrämjande. Men icke tror jag, att ett sådant anslag har någon nytta med sig, om det användes till tryckning af skrifter, som kanske icke läsas, utan jag tror, att man bör låta ordet komma lefvande till folket, och att sålunda föredrag böra hållas.

Jag yrkar alltså bifall till herr Sjös motion.

Herr Svensson i Rydaholm: Jag tror, att Riksdagen i detta fall borde gå nykterhetsvännernas önsknings till mötes. Det är verkligen ett så billigt anspråk, att jag tycker, att ingen borde sätta sig emot detta anslag. Ingen lär väl kunna förneka, att icke nykterhetsvännerna gjort oerhörda uppoffringar, och jag tycker då, att det icke är mer än rätt och billigt, att Riksdagen visar dem något tillmötesgående. Jag ber därför att få instämma i det yrkande, som af herr Sjö blifvit framställt.

Herr Fjällbäck: Jag är känd som ifrig nykterhetsvän, och hoppas att fortfarande få anses som sådan, fastän jag i detta fall kommer att yrka bifall till utskottets hemställan och afslag å

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)

motionen. Det är någonting så obetydligt, som motionären föreslår, i förhållande till de utgifter som nykterhetsvännerna hafva haft och fortfarande hafva för nykterhetsrörelsen, att jag anser det vara en allt för ringa penning, i synnerhet om man tar hänsyn till, att man, som jag fruktar, härigenom kommer i ett slags tacksamhetsskuld till staten. Det understöd, som här är föreslaget, är icke värdt denna tacksamhet. Om jag endast tänker på det sällskap, som jag ett tiotal af år tillhört, nemligen goodtemplarorden, och med den likartade sällskap, hafva de inom vårt land omkring 2,000 föreningar. Hvar och en af dessa håller ordinarie möten hvarje vecka; det gör 100,000 möten om året. Om man beräknar kostnaden för ett sådant möte till endast 5 kronor, så är det genast en half million kronor. Och tänker man vidare på alla extra möten, fester och tillställningar af hvarjehanda slag, så torde omkostnaderna därför gå till minst lika mycket. Tänker man vidare på alla öfriga uppoffringar för litteratur och talareverksamheten, så gå omkostnaderna till millioner. Och nu kommer motionären och vill gifva oss en liten slant, och vill naturligtvis, att vi skola vara ytterst tacksamma för den. Men dermed kommer äfven att följa kontroll från statens sida. Vi hafva i den nyligen afgjorda 75:e punkten ett exempel på, hvad staten i det fallet kan begära. Det är min öfvertygelse, att, om motionärens förslag bifölles, sådana fordringar från statens sida komme att framställas, att vi med det allra snaraste nödgades afstå från anslaget. Jag står alltså på den ståndpunkten, att jag tror, att denna rörelse bäst sköter sig sjelf på grund af sin egen inneboende kraft. Vi böra komma i håg, att staten för närvarande tillåter och förtjenar pengar på superiet. Vi stå således i en ständig strid med staten i denna fråga, och vi skulle nu af vår fiende taga emot pengar för att bekämpa *detta* statens handlingsätt. Jag fruktar, att dessa penningar skulle blifva ett tveeggadt svärd, som skulle mera skada än gagna nykterhetssaken.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson från Karlskrona. Herr talman! I motsats till den förre talaren vill jag yrka bifall till herr Sjös motion. Jag tror icke, att det vore till skada för en person, om en fiende ville lemna honom vapen i händerna, ty då vore det väl icke så svårt att strida.

Jag vill icke nu i denna sena timme säga något vidare, utan skall blott på de skäl, som äro anförda af herr Sjö, yrka bifall till hans motion.

Herr Redelius. Herr talman! Jag vill blott anmäla min protest mot att någon i denna kammare vill betrakta svenska staten såsom sin fiende.

Herr Anderson i Tenhult. Jag skall icke upptaga kammarens tid, men blott tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till föreliggande motion.

Herr Sjö: Med anledning af herr Fjällbäcks yttrande, att vi hade så stora inkomster i dessa nykterhetsföreningar, att vi skulle betacka oss för detta anslag, så får jag säga, att om Stockholms nykterhetsföreningar betacka sig för det, så kunna de nog slippa få något. Jag har en annan uppfattning, nemligen att detta lilla anslag skulle verka till stor nytta och välsignelse, om vi derigenom kunde bidra till att få ett nyktert och lyckligt folk.

Herr Sven Nilsson sade, att det skulle vara underligt, om man beviljade detta anslag, då man icke fått den ringaste insigt om dess nytta och nödvändighet, och man ännu icke försökt, hvar-till det gagnade. Det är ju sant, men det är just detta, som man nu vill försöka. Jag har begärt att detta anslag måtte utgå först 1892, och såsom jag hört af den komitéledamot, som fått i uppdrag att använda 1889 års anslag skall detsamma utgå redan detta år.

Herr Redelius säger, att det är onödigt att diskutera denna fråga. Ja, det må synas så från hans ståndpunkt, men jag ser det från en annan sida och har kanske mera erfarenhet af att det är nyttigt och gagneligt att ett folk är nyktert, än han har, så att vi se saken från alldeles olika synpunkter, jag från min och han från sin. Han må ursäkta detta.

Vidare säger man, att kontrollen från statens sida skulle blifva svår och besvärlig. Jag fruktar icke detta, ty då man arbetar för ett godt mål, är jag förvissad om, att man icke skall försvåra det godas arbete.

Herr Jonsson i Hof: Jag anser det mindre nödigt att nu strida om, huru vida nykterhetsrörelsen bör befrämjas eller icke, utan man bör här endast se till på hvad sätt de begärda medlen skulle användas, men derom får man ingen kännedom af motionen och, så vidt jag hört, har icke heller någon inom kammaren nämnt något lämpligt sätt att använda dem. Under sådana förhållanden kan jag icke se, hvarför man skulle bevilja detta anslag. Blotta penningarne kunna väl icke göra folk nyktra, utan detta beror ju på hvad sätt medlen användas, och då man i detta fall icke känner något derom, torde det vara onödigt att tvista om sjelfva saken.

De nykterhetsskrifter, som utgifvits af staten, hafva ännu icke gått åt på långt när, utan räcka mer än väl till för behofvet under de närmaste åren. Beträffande det andra sättet att befordra nykterhet, nemligen genom kringresande kolportörer, så tror jag nykterhetsföreningarne hafva nog af det slaget, utan att staten behöfver bidra dertill.

Jag tror alltså, att det icke för närvarande finnes något skäl att bevilja detta anslag. Man bör först få kännedom om något lämpligt sätt, hvarpå medlen skulle användas, och då kan det komma i fråga att bevilja dem. Men då så nu icke är fallet, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Redelius: Jag tager för gifvet att min vän, herr Sjö, ville med sitt senaste anförande tvinga mig tillstå mig vara nyk-

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)

terhetsvän. Huru frestande detta än kunde vara -- *han* känner ju väl mina vanor -- skall jag dock icke nu gå hans önsknings till mötes, utan endast säga, att jag hyllar fortfarande frivillighetens grundsats, så att den, som vill nyttja spritdrycker, må ega rätt dertill, och den, som icke vill nyttja dem han må få slippa.

Herr Sjö: Jag får säga herr Redelius, att jag icke vill tvinga någon till att vare sig supa eller låta bli, utan jag vill endast på öfvertygelsens väg söka åstadkomma, att vi blifva ett nyktert folk i så hög grad som möjligt. Detta är hela tvisten oss emellan; alltså jag ämnar ej att tvinga vare sig honom eller andra till att låta bli att supa, utan endast genom tal och skrift åstadkomma arbete för den goda sakens skull.

Herr Jonsson i Hof yttrade, att intet förslag framstälts i den riktning, som han ansåg lämplig. Jag ber då få erinra honom om, hvad jag yttrat så väl i min motion som i mitt första anförande i ämnet, nemligen att jag afsett att medlen skulle ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att öfverlemnas till de särskilda länsnykterhetsförbunden inom landet, men derest dessa förbund icke ansågos vederhäftiga för medlens mottagande eller icke kunde använda dem på ändamålsenligt sätt, skulle de öfverlemnas till några auktoriteter inom länet eller enskilda personer, utsedda vare sig af Kongl. Maj:t eller vederbörande konungens befallningshafvande, för att användas på sätt desse personer funne för godt. Medlen komme på detta sätt att redovisas af Kongl. Maj:t.

Här har äfven sagts att, om medlen användes till utgifvande af nykterhetsskrifter, visste man icke hvad dessa komme att innehålla. För min del tror jag dock, att man har tillräcklig garanti derför i den omständigheten, att i komitén, som ombesörjer detta, sitta bland andra, herrar Wieselgren och Beckman. Desse tillse nog, att de skrifter, som utgifvas äro goda. Hvar och en som känner herr Wieselgren vet, att han icke skall framlägga annat än goda skrifter. Hans far har också, som bekant, på sin tid utgivit nykterhetsskrifter och så väl derigenom som genom nykterhetspredikningar verkat mycket godt för vårt land.

Herr Fjällbäck: Herr Redelius hoppades, att det icke skulle finnas någon fiende till staten inom denna kammare. Jag hoppas deremot, att i den mening jag uppgaf mig vara fiende till staten det här skall finnas många sådana.

Herr Johansson i Strömsberg: Jag vill endast hafva till protokollet antecknadt, att äfven jag röstar för herr Sjös motion, så mycket hellre som jag är alldeles öfvertygad om, att det begärda lilla anslaget skulle kunna vara till lika mycken nytta, som t. ex. de beviljade medlen till svenska fornskriftsällskapet eller till en tidskrift för landsmål m. m., ja till och med medlen till tidskriften »Acta mathematica». Det nu begärda lilla beloppet

skulle kunna blifva mycket välsignelsebringande. Jag kan icke vara så högmodig, som talaren på stockholmsbänken, då han sade, att detta anslag vore så litet, att det icke är värdt att taga emot. Vi på landsbygden äro tacksamma för litet, och om vi nu få detta, skola vi nog dermed kunna göra någon nytta.

Jag yrkar alltså bifall till herr Sjö's motion.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.*
(Forts.)

Herrar *Andersson* i Löfhult och *Persson* i Tällberg instämde häruti.

Herr Sven Nilsson: Som kammaren vet, har jag ännu icke framställt något yrkande i denna fråga. Jag vill dock säga ännu några ord, för den händelse att anslaget skulle beviljas.

Jag kan omöjligen vara med om den utväg, som motionären föreslagit. Han säger, att medlen skulle användas till anordnande af föredrag i nykterhetsfrågan. Det skulle sålunda blifva resande personer, som fore omkring i landet och hölle föredrag. Men då behöfdes det enligt mitt förmenande en mycket sträng kontroll öfver att det blefve endast nykterhetsföredrag och icke på samma gång äfven politiska föredrag. Vi hafva erfarenhet om, huru det för några år sedan gick till vid dylika föredrags hållande; man verkade nemligen på samma gång i politiskt syfte. För min del vill jag icke bidra till ett upprepande af något sådant.

I detta yttrande instämde herrar *Lasse Jönsson* och *Halvar Eriksson*.

Herr Beckman: Jag skall endast be att få nämna, att, om jag fattat motionärens framställning rätt, vore det icke hans mening, att staten skulle utskicka nykterhetstalare och så att säga gå i garanti för det sätt, hvarpå dessa uppträdde.

Detta är en risk, som staten naturligtvis hvarken kunde eller borde ikläda sig. Jag har föreställt mig saken så, att, om regeringen så funne lämpligt, medlen skulle öfverlemnas till nykterhetsförbunden inom länen, och dessa finge sedan använda penningarna på bästa sätt till nykterhetens befrämjande. Derigenom skulle ansvaret för medlens användande flyttas öfver från staten till länsnykterhetsförbunden.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Herr Sjö begärde likväl votering, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Angående
ifrågasatt
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 78:de punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 136 ja mot 51 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkterna 79 och 80.

Biföllos.

§ 5.

Till behandling förekom vidare statsutskottets memorial, n:o 43, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel hörande frågor.

Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.

I *punkten 1* hade utskottet hemställt om godkännande af en så lydande voteringsproposition:

»Den, som vill, att Riksdagen, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 intagna förslag till ny stat för kollegiet samt af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner, må medgifva, att den å sjetta hufvudtiteln förekommande anslags-titeln »kommerskollegium», under hvilken för närvarande äro med tillhopa 83,500 kronor sammanförda dels anslaget till kollegiet, 49,000 kronor, och dels anslaget till bergsstaten, 34,500 kronor, må fördelas i två titlar under benämning, den ena af »kommerskollegium» och den andra af »bergsstaten», äfvensom uppföra under den förra titeln 64,600 kronor och under den senare 33,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande förslag till omorganisation af kommerskollegiet, fastställt de

i riksstaten under anslagstiteln »kommerskollegium» sammanförda anslag å 49,000 kronor till sjelfva kollegiet och å 34,500 kronor till bergsstaten, att utgå med oförändrade belopp, eller med tillhoppa 83,500 kronor.»

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Hedin: Herr talman! Jag måste anhålla, att kammaren behagade afslå det föreliggande förslaget till voteringsproposition, hvilket jag icke finner vara förenligt med grundlagens bud. Riksdagsordningen stadgar i § 65, att, när i fråga om statsutgifter kamrarna stanna i olika beslut, som icke kunna sammanjemkas på vederbörligt utskotts förslag, gemensam votering skall ega rum. Hvad är det nu kamrarna stannat i olika beslut om? Är det omedelbart om en statsutgift? Nej, det kan icke sägas annat än i högst oegentlig mening. Kamrarna hafva stannat i olika mening om en stor organisationsfråga, rörande ifrågasatt fullständig ombildning af ett centralt embetsverk. I denna hufvudfråga hafva kamrarna stannat i olika beslut, och till denna hufvudfråga förhåller sig frågan om utgiften för detta embetsverk blott såsom en bifråga, hvilken löses såsom korollarium till hufvudfrågan.

Det är nu visst, att grundlagens bestämmelser angående gemensam omröstning äro ofullständiga samt genom sin ofullständighet oklara, och att de gifvit anledning till olika tolkning. Ganska visst är också, att praxis har varit vacklande och motsägande. Det har händt att man voterat om skrifvelseförslag. Sådant hände år 1868, då statsutskottet framställde förslag till gemensam omröstning om en skrifvelse jemte ett i den sista af förslagens många punkter förekommande litet anslag. Det handlade nemligen om tillsättande af en komité, som skulle yttra sig öfver åtskilliga skogsförhållanden i Norrland, hvarom en motion var väckt. Statsutskottet hade afstyrkt motionen, och Andra Kammaren hade också i enlighet med utskottets hemställan afslagit densamma. Det gälde som sagdt tillsättande af en komité, hvarom förslag från Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t, och på samma gång om beviljande af nödiga medel, hvilket i Första Kammaren, som den gången särskildt ifrade för denna fråga, närmare fixerades derhän, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag på 5,000 kronor. Ja, det röstades om denna skrifvelse; men annorlunda förför Första Kammaren, då den 1889 fattade ett alldeles motsatt beslut i en alldeles liknande fråga. Då hade statsutskottet föreslagit proposition för gemensam votering om kamrarnes olika beslut i anledning af förslag om beviljande af 1,500 kronor till utredning angående upprättande af en legal annonstidning m. m. Frågan var till sin formella beskaffenhet absolut enahanda som den, om hvilken man voterade 1868. Mot förslaget om voteringsproposition reserverade sig en utskottsledamot från Första Kammaren under förmenande att frågan vore af den beskaffenhet, att den måste anses hafva förfallit, och Första Kamraren afslog voteringspropositionen.

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Jag skall icke påstå, herr talman, att icke Andra Kammaren gjort sig skyldig till motsägelser af liknande slag. Så till exempel har Första Kammaren, som icke hade något emot gemensam votering om den förutnämnda skrifvelsen 1868, år 1877 förkastat ett förslag till proposition för gemensam votering med anledning af en motion dels angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om proposition rörande hofstallets förflyttning och dels om ett anslag å 5,000 kronor för utredning af frågan. Detta förslag hade afslagits af Första Kammaren och bifallits af Andra. Statsutskottet föreslog då proposition för gemensam votering, men den afslogs af Andra Kammaren förnämligast af det skäl, såsom af debatten framgick, att sjelfva hufvudsaken, nemligen skrifvelsen till Kongl. Maj:t, genom kamrarnes olika beslut hade förfallit, och att man därför icke borde få väcka den redan fallna hufvudfrågan till lif genom en gemensam votering om bisaken, som var de 5,000 kronorna.

Det har nog förekommit äfven andra oregelbundheter och motsägelser i sådana fall, då det galt att bestämma, huru vida gemensam votering bort ega rum eller ej, så att det kan sägas, att man kan leta upp exempel på, huruledes man handlat den ena gången si och den andra så, ja till och med, såsom en ledamot af statsutskottet för någon tid sedan uttryckte sig, stundom hvarken si eller så. Man har ibland vid uppgörandet af en proposition till gemensam votering tagit ut ur ett många detaljer omfattande beslut det, hvarom kamrarne fattat enahanda beslut och låtit detta gälla, såsom ett Riksdagens beslut, men understält de öfriga delarne gemensam votering, så t. ex. 1877. Men det har också händt, att man fått proposition till gemensam votering af sådan beskaffenhet, att omröstning kommit att ega rum om saker, som genom kamrarnes samstämmiga beslut redan blifvit afgjorda. Jag fäste uppmärksamheten på en sådan proposition till gemensam votering år 1873, men lyckades icke vinna kammaren för mitt förslag att ändra den, hvaraf följden blef att kamrarne kommo att votera om saker, som redan voro afgjorda genom kamrarnes samstämmiga beslut.

Här har nog inträffat andra underligheter också. Så till exempel 1873, då Kongl. Maj:ts proposition om de allmänna läroverken förelåg till Riksdagens behandling. De frågor, som innefattades i denna kongl. proposition, voro hufvudsakligast organisationsfrågor, ehuru de visserligen också, från en sida sedt, till en viss grad voro penningfrågor. Kongl. Maj:t föreslog då bland annat, att det 2-klassiga läroverket i Örnköldsvik skulle ombildas till 3-klassigt. Kamrarne stannade i olika beslut rörande denna fråga och det särskilda läroverksutskottet föreslog proposition till gemensam votering. I Första Kammaren vägrade talmannen proposition på bifall till denna voteringsproposition, och i Andra Kammaren blef den utan någon sådan kraftåtgärd från talmannens sida afslagen.

Vid samma riksdag stannade kamrarne vidare i olika beslut rörande frågorna, huru vida fullständigt realläroverk skulle inrättas

i Stockholm och huru vida 5-klassiga realläroverket i Sundsvall skulle göras till fullständigt, men i sjelfva verket gälde meningskiljaktigheten ej sjelfva hufvudsaken, utan antalet klasser, i det Första Kammaren ville hafva 9 och Andra Kammaren 8 klasser. Frågan förklarades på grund af denna olikhet i beslutet hafva förfallit. Men år 1877 anställdes gemensam votering rörande frågan om utvidgning af Oskarshamns läroverk.

Det så vidt jag vet oerhördaste äfventyr på detta område föreföll väl 1873 under den långvariga och mycket kinkiga behandlingen af frågan om flottornas sammanslagning. Den som vill roa sig med att genomgå statsutskottets utlåtanden i denna fråga från den tiden, n:is 58, 66, 71, 72 och 99, skall deri göra den upptäckten, om han icke sjelf minnes det från den tiden, att man kom till ett utlåtande, det sista i ordningen af här ofvan nämnda, hvori utskottet förklarar att Riksdagen måste anses hafva voterat penningar, som Andra Kammaren afslagit och hvarom ingen gemensam votering egt rum. Andra Kammaren, då alldeles uttröttad, teg och fann sig i denna utskottets förklaring.

Sådana äfventyr hafva vi varit ute för. Särskildt remarkabelt är det, till hvilken grad Första Kammaren har balloterat fram och tillbaka mellan gemensam votering och icke gemensam votering. Ibland har det händt, att Första Kammaren velat förhindra en allt för stor utsträckning af de gemensamma voteringarne af det skälet, att en sådan utsträckning skulle hafva inkräktat på dess likställighet med Andra Kammaren, hvilken likställighet ju just på detta område icke är fullständig, men som det därför kan vara så mycket större skäl att så kraftigt som möjligt uppehålla. Men vid andra tillfällen har man tyckt sig finna, att Första Kammarens åsichter om det formelt rigtiga enligt grundlagen hafva vexlat från den ena motsatsen till den andra, allt efter som kammarens opinion om sjelfva saken och dess önskan om utgången af en väckt fråga deciderat dess uppfattning af den formella frågan.

För min del skall jag nu, då jag nyss sade att kamrarne hafva stannat i olika meningar om denna organisationsfråga och att den utgör hufvudsaken och penningarne en bisak, villigt erkänna, att en organisationsfråga bör komma under gemensam votering, när nemligen hufvudfrågan är beroende af vissa detaljer, hvarom kamrarne stannat i olika beslut och hvilka således måste afgöras för att man ej skall omintetgöra Riksdagens önskan om beslut i hufvudfrågan. Säsom ett fullt korrekt förfaringsätt i detta fall vill jag anföra den gemensamma votering — jag minnes nu icke hvilket år — hvarigenom landtbruksstyrelsens inrättande beslöts. Förhållandet var ju då, att enighet rådde mellan kamrarne rörande den nya institutionens inrättande, men att de stannade i olika meningar om några lönebelopp. Denna gemensamma votering skedde sålunda enligt mitt förmenande lika mycket i öfverensstämmelse med grundlagens mening, som en gemensam votering rörande det nya kommerskollegiet vore — då kamrarne äro principiellt oense i sjelfva hufvudfrågan — stridande mot en rimlig grundlagstolkning.

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegiet.
(Forts.)*

Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)

Likaså var det i fullkomlig öfverensstämmelse med grundlagen, att år 1877 gemensam votering egde rum om förvaltningens af sjöärendena ombildning under namn af marinförvaltningen. Ty kamrarna voro då ense för det första om sjelfva organisationsåtgärden och för det andra om kostnadsbeloppet (dess höjande från 28,400 kronor till 38,600 kronor). Skiljaktigheten i deras beslut bestod endast deri, att Första Kammaren insatt ordet »hufvudsakligen» framför orden »på de i utskottets utlåtande angifna grunder».

Emellertid kan det sägas såsom en allmän karakteristik af dessa sakers gång, att tendensen har utvecklats sig derhän att begränsa användandet af gemensam votering. Och de, som i likhet med mig någon gång icke äro fullt belättna med Första Kammarens åtgärder och åsikter, böra känna sig tacksamma därför, att Första Kammaren verkat i den riktningen. Särskildt har 1890 års Riksdag i det afseendet varit synnerligt märkvärdig. Med herr talmannens tillåtelse skall jag anföra några exempel.

I Kongl. Maj:ts proposition n:o 17 angående de allmänna läroverken föreslogs bland annat att Jakobs 5-klassiga läroverk skulle ombildas, för att profårskurs der måtte inrättas för visse lärare. De ändringar i afseende på lärarepersonalen och dess aflöning, som föreslogos, voro, att rektor skulle få samma aflöning som rektorerna vid högre läroverk, att ämneslärares antal skulle ökas med tre, att läraren i ritning skulle få samma aflöning som ritlärare af 3:dje klassen vid högre läroverk, att gymnastiklärarebefattningen skulle indragas samt att skolläkare skulle anställas med årsarfvode af 100 kronor förutom afgift för hvarje lärjunge. Detta förslag tillstyrktes af särskilda utskottet och bifölls af Första men afslogs af Andra Kammaren. Särskilda utskottet anmälde då såsom sin åsigt att *frågan förfallit*. Hvarför? Jo, — säger utskottet — »emedan någon sammanjemkning icke synes kunna ega rum och frågan ej heller lär kunna afgöras genom gemensam votering». Och detta blef äfven Riksdagens mening om saken. Denna lilla fråga om några flere lärare vid ett läroverk och om deras aflöning kunde således ej afgöras genom gemensam votering. Men detta skulle få ske med frågan om en fullständig ombildning af ett centralt embetsverk!

Kongl. Maj:t föreslog vid sistlidne riksdag inrättande af latinlinje vid Oskarshamns 5-klassiga läroverk. Äfven detta är, såsom herr talmannen behagar finna, en organisationsfråga. Första Kammaren biföll, men Andra Kammaren afslog lyckligtvis detta förslag och lyckligtvis fick frågan förfalla på grund af samma skäl, som åberopats beträffande Jakobs läroverks ombildning.

Kongl. Maj:t föreslog vidare indragning af en lektors- och två adjunktbeftattningar vid läroverket i Vesterås. Andra Kammaren biföll, men Första Kammaren afslog förslaget och frågan förföll.

Kongl. Maj:t föreslog ytterligare, att vid hvarje högre och 5-klassigt läroverk skulle anställas skolläkare, aflönad med respektive 150 eller 100 kronor af statsmedel samt 1 krona för hvarje

lärjunge ur läroverkets ved- och ljuskassa. Första Kammaren biföll, Andra Kammaren afslög. Ingen gemensam votering.

Andra Kammaren beslöt för sin del indragning af ett par 3-klassiga läroverk, som Första Kammaren ville behålla. Ingen gemensam votering.

Nu vill jag säga, att det synes mig att man stundom kan hafva olika åsikter i frågor sådana som dessa. Men deremot borde det icke vara någon tvist om, att man icke bör låta utveckla sig en sådan praxis, att när Första Kammaren finner lämpligt att anställa gemensam votering om en fråga, den då får ega rum, men när Första Kammaren icke anser lämpligt att anställa gemensam votering, sådan icke får ske; utan torde det vara riktigast att man vidhåller den grundsatsen att icke votera gemensamt om organisationsfrågor, hvilket Första Kammaren så många gånger har satt sig emot.

Jag anhåller om afslag på den föreslagna voteringspropositionen.

Herr Sven Nilsson: I frågor sådana som den, hvilken här föreligger, har man under hela det nya statskicket tvistat, huruvida gemensam votering skall ega rum eller icke. Såsom den föregående talaren upplyste har man stundom gjort si, stundom så. Man har den ena gången haft gemensam votering i en fråga, under det man den andra gången i en alldeles likartad fråga afslagit voteringspropositioner. Inom utskottet uttalade jag mina betänkligheter rörande nu föreliggande voteringsproposition, ehuru jag alltid intagit den ståndpunkten att jag ansett, att man i fråga om statsutgifter bör votera gemensamt, emedan jag befarar, att man eljest till slut skulle komma till sådana svårigheter, att man knappt skulle kunna reda sig. Men å andra sidan har inom båda kamrarne allt mer den åsigt gjort sig gällande, att man icke bör hafva gemensam votering rörande organisation af ett embetsverk, och särskildt har under den sista riksdagen denna åsigt blifvit starkt häfdad. Jag får ock säga, att om man beträder den vägen, man derigenom åtminstone skall utöfva ett starkt tryck på statsutskottet att söka sammanjemka frågor, hvori kamrarne stannat i olika beslut, något, hvarom nu är nästan alldeles lönlöst att tala. I statsutskottet har många gånger, då en fråga sådan som denna förelegat, ifrågasatts att försöka en sammanjemkning. Men det har alltid svarats: nej det är bäst att låta den gemensamma voteringen falla utslaget. Det kan således från den synpunkten sägas vara rätt att beträda den af den förste talaren föreslagna vägen. Emellertid tror jag dock icke att skiljaktiga meningar nu skulle hafva uppstått i denna fråga, om icke Första Kammaren så många gånger visat oss denna väg. Det har man hört af den utredning, som herr Hedin lemnat, och jag är viss om att många andra fall kunna framdragas, då Första Kammaren till Andra Kammarens stora förvåning afslagit voteringspropositioner. Jag vet dock icke, hvarför Andra Kammaren alltid skall böja sig för Första Kammaren; jag tror icke att vi böra göra det.

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.*
(Forts.)

Hvarför icke statsutskottets ledamöter reserverat sig i den föreliggande punkten berodde sannolikt derpå — åtminstone var det min åsigt, och jag tror äfven åtskilliga andra utskottsledamöters — att man ville låta kammaren utan tryck från utskottets sida afgöra, huruvida gemensam votering skulle ega rum eller icke. För min del ansluter jag mig till den åsigt, som herr Hedin uttalade.

Herr greve Hamilton: När den siste ärade talaren började sitt anförande, tog jag för gifvet att han i sin egenskap af vice ordförande i statsutskottet skulle vända sig emot den uppfattning, som häfdades af den förste talaren. Då jag fann att han åsyftade något helt annat, dristade jag begära ordet, ehuru jag väl vet, att både han och den förste ärade talaren mot mig möjligen kunna vända det gamla ordstäfvet om ägget, som ville lära hönan värpa.

Den förste ärade talaren yttrade, att den ifrågasatta voteringen egentligen gäller en organisationsfråga, till hvilken statsutgiften är endast ett korollarium. Jag vill ej heller bestrida, att det är en organisationsfråga, som här ligger bakom anslagsfrågan, men icke kan jag finna, att det är om organisationsfrågan vi skola votera. I voteringspropositionen föreslås ju, att vi skola bifalla anordningen af ett visst anslag — således besluta en statsutgift — »med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 intagna förslag till ny stat för kollegiet samt af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner». I voteringspropositionen nämnes icke ett ord om den organisation, som skall gifvas det ifrågasatta embetsverket, och om denna organisation hafva vi ju icke heller att besluta i vidare mån än att vi med denna organisation i sigte fatta vårt beslut om lönestaten och anslagsfrågan. Den af Kongl. Maj:t ifrågasatta omorganisationen kan uppenbarligen genomföras i sak, äfven om vi icke godkänna den nu framlagda lönestaten och medgifva anslaget uppförande på ordinarie stat.

Den förste talaren anförde vidare åtskilliga fall ur kamrarnes praxis för att dermed styrka den uppfattning han förfäktade. Han hänvisade dock dervid hufvudsakligast till Första Kammaren och förmenade att i afseende å dylika voteringar Första Kammaren läte sig påverkas af den opinion, kammaren hade rörande sjelfva den sak, hvarom man skulle votera. Det kan ju vara möjligt, att så skett i Första Kammaren, och det kan också hända, att orsaken till de oegentligheter, som han ansåg hafva förekommit äfven i denna kammare, någon gång varit densamma. Men det förvånar mig, att han samtidigt kunde loforda Första Kammarens sätt att behandla dylika frågor, ty icke är detta en väg, som är att rekommendera. De prejudikat, han anförde, bevisade för öfrigt visserligen, att både i denna och i Första Kammaren praxis stundom varit vacklande, när det gällt gemensamma voteringar, men icke bevisade de, åtminstone så vidt jag kunde finna, att praxis inom Riksdagen vore emot gemensam votering i just sådana fall som det nu föreliggande. Jag har genomgått åtskilliga års riksdagsprotokoll och der trott mig finna, att nästan hvarje år voteringspropositioner af denna

kammare blifvit godkända, hvilka i allt väsentligt varit lika med denna. År 1875 voterades t. ex. gemensamt om kommerskollegium, 1876 om statskontoret, 1877 om marinförvaltningen, 1883 om odlingslånefonden, 1885 om svea artilleri, 1887 om fästningsartilleribataljonen å Vaxholm-Oskar Fredriksborg, 1888 om kongl. teatern, 1889 om trångbataljonen och Ultuna samt 1890 om Hallands bataljon och göta trångbataljon. Samtliga dessa voteringspropositioner äro i allt väsentligt analoga med den nu föreliggande; åtskilliga, t. ex. den om Ultuna af år 1889, äro det fullständigt. Jag skall be att för kammaren få läsa upp den voteringsproposition, som förelåg 1875 angående kommerskollegiet. Den var af följande lydelse:

»Den, som vill, att Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående indragning af kommerskollegium och inrättande, i dess ställe, af ett nytt embetsverk, benämndt kongl. styrelsen för handeln och näringarne, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar:

Nej;

Vinner Nej, har berörda nädiga proposition icke vunnit Riksdagens bifall.»

Då denna voteringsproposition föredrogs i Andra Kammaren, föreslog herr Ola Jönsson i Kungshult, att den skulle förkastas. Men han framhöll uttryckligen, att han icke framstälde detta yrkande på den grund, att ett anslag blifvit förknippadt med en organisationsfråga, utan emedan han ansåg det betänkligt att rösta gemensamt »rent af om indragning af ett gammalt embetsverk». Propositionen blef emellertid af denna kammare godkänd med den stora majoriteten af 148 röster mot 19. Den ende, som då försvarade den ståndpunkt, som de båda förste talarne nu intagit, nemligen att icke rösta för ett anslag som står i samband med en organisationsfråga, var dåvarande ledamoten af denna kammare, nuvarande ledamoten af Första Kammaren, herr Treffenberg. Mot honom uppträdde bland andra en man, hvars ord i denna kammare vägt tyngre än någon annans — Carl Ifvarsson. Han yttade om den nämnda propositionen, mot hvilken väl bort kunna anföras långt större betänkligheter än mot denna, att »riksdagen icke grundlagsenligt kunde komma ifrån gemensam votering». »Frågan rör en statsutgift», sade han vidare, »och då kamrarne stannat i olika beslut, skall således utslaget fällas genom gemensam votering». Sådan var, som sagdt, Carl Ifvarssons uppfattning, och den förtjenar så mycket mer att beaktas som voteringspropositionen den gången i långt högre grad än nu var så formulerad, att voteringen skulle gälla själfva organisationsfrågan.

Den förste ärade talaren slutade sitt anförande med att säga, att utvecklingen bör gå derhän, att man allt mer begränsar an-

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

vändningen utaf den gemensamma voteringen, och han var Första Kammaren tacksam för att den hållit på denna uppfattning, som på sistone allt mer skall ha vunnit anslutning äfven inom denna kammare. Jag kan naturligtvis icke våga ställa min erfarenhet mot hans. Jag vädjar till de herrar, som varit längre med än jag, då jag säger, att jag hittills i denna kammare bland de »oregelbundenheter», som förekommit, icke kunnat spåra någon tendens till en dylik anslutning. Tvärt om har denna kammare, enligt mitt förmenande, mångfaldiga gånger på det bestämdaste satt sig emot ett begränsande af de gemensamma voteringarnes användning, och här ha till och med icke saknats ansedda och kraftiga förespråkare för en alldeles motsatt riktning nemligen, de gemensamma voterin-garnes ytterligare utsträckning. Motioner derom hafva i denna kammare både väckts och bifallits. Jag betvivlar också högeligen, att denna kammare ens numera skall finnas villig att söka genomföra en dylik begränsning, om man nemligen börjar draga ut konsekvenserna af de förste talarnes yrkande.

Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att den föredragna vo-teringspropositionen måtte godkännas.

Herr Waldenström: Detta synes mig vara en af de vigtigaste frågor, som gerna kunna komma före.

För min del kan jag icke annat än ställa mig på den förste talarens ståndpunkt. Gent emot grefve Hamilton vill jag påpeka, att förslaget till proposition för gemensam votering, sådant det nu föreligger, i sin senare del lyder: »Vinner nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande förslag till omorganisation af kommerskollegiet, jaststält» etc. Här gäller det således att genom gemensam votering afgöra, huru vida Kongl. Maj:ts förslag till omorganisation af kommerskollegiet skall gå igenom eller icke. Detta är det, hvarpå sedan anslagsfrågan beror. Organisationen är således någonting prius, anslaget ett posterius, och jag anser det i högsta grad äfventyrligt, om en organisationsfråga skall kunna drifvas till gemensam votering, endast densamma är förenad med proposition om ett statsanslag af större eller mindre belopp. Att så åtskilliga gånger har skett, har grefve Hamilton visat; det har ock före honom herr Hedin gjort. Att Riksdagen andra gången iakttagit en motsatt praxis, har också blifvit ådagalagd. Jag tror, att det är af största vikt att införa konsekvens i denna sak. Alldeles nyss hafva vi diskuterat en kongl. proposition om anställande af en öfverinspektör öfver de nuvarande folkskoleinspektörerna. Första Kammaren har gifvit sitt bifall till denna proposition. Här i Andra Kammaren fördes en lång diskussion. Den rörde sig icke ett tecken om de 6,000 kronor, som denne öfverinspektör skulle få i lön, utan blott om sjelfva saken: är det lämpligt, att en öfverinspektör tillsättes eller icke? Nu stannade kammarne i olika beslut om detta. Följden deraf är, att Första Kam-maren voterat 100,000 kronor, Andra Kammaren 95,000 kronor. Skola nu de 5,000 kronor, som skilja de begge kammarne åt, vara giltig anledning att till gemensam votering drifva den frågan,

huru vida man skulle hafva eller icke hafva en öfverinspektör? Jag anser det vara i högsta grad äfventyrligt att på det sättet afgöra organisationsfrågor, och jag ber därför att få instämma i herr Hedins yrkande.

Häruti instämde herrar Nilsson i Skärhus, O. B. Olsson, Bülow, Gustaf Ericsson från Stockholm, Romberg, Anderson i Hasselbol, Olson i Stensdalen, Halvar Eriksson, Bromée, Bruse och Andersson från Malmö.

Herr E. G. Boström yttrade: Jag skall gerna medgifva, att i fråga om gemensam votering en vexlande uppfattning gjort sig gällande, och det lär väl också blifva svårt att komma till ett konsekvent förfarande i dylika frågor. Men hvad jag vill bestrida och opponera mig emot, det är den anstrykning, som diskussionen fått derigenom att ett par talare velat förebära, att det skulle vara speciellt Första Kammarens afsigt att genom afslag å voteringspropositioner bereda åt sig ett inflytande, som den icke skulle hafva, i fall grundlagens ord efter dessa talares mening skulle rätt tillämpas.

För min del är jag öfvertygad om att hvarje sådant kammarens beslut är dikteradt icke af dess ställning med hänsyn till saken, utan af kammarens egen uppfattning af grundlagens mening. När jag vill för Första Kammarens räkning häfda en sådan uppfattning, gör jag det, för att äfven för denna kammare kunna häfda densamma. Det är herrarne nog bekant, att äfven i Andra Kammaren många gånger en voteringsproposition blifvit afslagen, och då den förste talaren velat inlägga en särskild baktanke i Första Kammarens beslut, skulle vi kunna vänta få från motsatta sidan höra en dylik anklagelse mot oss, men jag vill icke att det skall kunna ske. Jag ber få fästa herrarnes uppmärksamhet särskildt derpå, att propositionen om en gemensam votering om dispositionen af aflöningen till flottans officerscorpser, hvilken proposition godkändes af Första Kammaren, af denna kammare blifvit afslagen upprepade gånger.

Jag kan icke nog förvåna mig öfver herr Sven Nilsson, då han sade: »Vi hafva varit tveksamma i statsutskottet, men vi ville icke komma med någon reservation, för att kammarens ledamöter skulle kunna hafva sin uppfattning fri.» Enligt mitt förmenande vore det mycket bättre, om man i sådant fall reserverade sig, så att kammarens öfriga ledamöter kunde få reda på hvilka olika åsigtter som brutit sig inom statsutskottet och derigenom finge en ytterligare anledning att tänka på saken.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, kan jag icke annat än i likhet med grefve Hamilton så förstå, att vi måste hafva en gemensam votering. Det heter ju i § 65 riksdagsordningen att, när i fråga om statsutgifter kamrarne stannat i olika beslut etc., skall gemensam votering ega rum. Nu finna herrarne, att för närvarande utgå under anslags titeln »kommerskollegium» 83,500 kronor, men nu är föreslaget, att å två andra titlar skall uppföras dels 64,600 kronor och dels 33,000 kronor. Således är det obestriddigen fråga

Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)

om en ny statsutgift. Att en organisationsfråga ligger bakom användningen af dessa olika belopp, ligger i sakens natur, ty huru skulle man någonsin kunna afgöra om ett anslag, utan att äfven i samma stund besluta om sättet för användningen? Jag tror, att vid en sådan fråga som denna vore det mindre viktigt att gå igenom alla möjliga propositioner, som blifvit godkända eller förkastade, men när vi, såsom grefve Hamilton visade, hafva haft samma fråga alldeles lika framlagd, och när vi hafva sett, att voteringspropositionen då godkäfts äfven i denna kammare, kan jag icke förstå, att vi skulle kunna vara så inkonsekventa att afslå en proposition, som af denna kammare blifvit förut med en öfverväldigande pluralitet godkänd. Grefve Hamilton antydde nyss, hvad herr Carl Ifvarsson sade i denna sak. Men det är sagdt så kort och så väl, att kanske herr talmannen tillåter mig att läsa upp hans yttrande i dess helhet: »Hvad jag på det högsta vill afstyrka är ett beslut från kammarens sida i enlighet med herr Ola Jönssons yrkande om afslag. Det vore rent grundlagsstridigt att så tillvägagå i fråga om beskattningsrätten, ty då här icke är fråga om den civila lagstiftningen, utan om ett anslag på riksstaten, så berör frågan denna rättighet. Frågan kan således ej förfalla; den måste afgöras genom gemensam votering. Jag ber därför kammaren noga betänka sig, innan den *afslår* ett förslag, som enligt mitt förmenande är fullkomligt grundlagsenligt.»

Jag anhåller om bifall till voteringspropositionen.

Herr Hedin: Jag vet icke, huru min ärade vän och granne läst propositionen, men skall dock icke synnerligen uppehålla mig vid det, huru frestande det än kunde vara. Jag vet icke, huru han kan säga att vi votera om penningarna och icke om organisationen. Det vet han lika bra som jag, att det är just om organisationen vi här voterat och icke om penningarna. Herr Waldenström läste nyss upp sjelfva propositionen, och der står uttryckligen, att det är fråga om organisationen. Min ärade vän och granne sade, att bland de exempel jag anfört funnes icke något, som var analogt med förevarande fall. Jo, det finnes ett, som är fullkomligt analogt, nemligen frågan i fjol om omorganisationen af Jakobs femklassiga läroverk. Då var fråga om ombildning af läroverket, som skulle blifva något förändradt, bl. a. i fråga om antalet lärare, därför att det skulle tjena som material vid profärskursen. Vi fingo då icke votera, ehuru det då ju också var fråga om förändring i anslaget. Detta är ett exempel alldeles analogt med förevarande. Han ville deremot taga till intäkt för sin mening den omständigheten, att vi en gång voterade gemensamt, då det var fråga om marinförvaltningens ombildning från förvaltningen för sjöärenden. Jag har ju sjelf anfört det exemplet och sagt huru det förhöll sig med den saken. Båda kamrarna hade fattat sammanstående beslut om sjelfva organisationen och för det andra om kostnadsbeloppet, och det enda som återstod var att genom gemensam votering utplåna den enda skillnad, som fanns mellan kamrarnes beslut och som bestod deri, att Första Kammaren framför orden: »på de af

utskottet angifna grunder» hade instuckit ordet »hufvudsakligen». Det var hvad vi voterade om. Hvarför om detta? Naturligtvis därför, att det skulle varit rent ursinnigt att, sedan beslut fattats i hufvudsaken genom kamrarnes sammanstående beslut och detta både beträffande sjelfva organisationen och penningfrågan, saken skulle hafva fått förfalla för detta olycksaliga ord »hufvudsakligen». Så förhåller sig med det exemplet.

Man kunde verkligen ifrågasätta, om det var på fullt allvar han talade om att vi voterat gemensamt om inrättande af en fästningsartilleribataljon och om trången, som om det då varit fråga om en organisation i en mening som den, då det är tal om att ombilda ett centralt embetsverk eller ett läroverk.

Han talade om, att man 1875 hade voterat om kommerskollegiets indragning. Det är riktigt, att man då voterade om det. Men utvecklingen har sedan dess gått i den riktning jag sagt, ehuru han söker att bestrida det. Vid riksdagen 1890 blef det icke gemensam votering om ett par treklassiga läroverk, som Andra Kammaren ville indraga, men den Första icke. Och vi fingo icke heller votering om en lektor och två adjunkter i Vesterås, som vi föreslogo skulle indragas, men om hvilka Första Kammaren tyckte att de borde bibehållas. Det är helt enkelt saken, att åsigtorna förändrats 1890 mot hvad de voro 1875.

Sedan citerade han, och den siste talaren amplifierade Carl Ifvarssons ord, att »frågan rör en statsutgift» och menade att dermed vore det en afgjord sak, att gemensam votering borde ega rum. Nej, jag tror icke att saken löses på det sättet. Den är mycket svårare än så. Det återopade argumentet, »frågan rör en statsutgift», har så vidt jag erinrar mig framhållits hvarje gång man diskuterat frågan om gemensam votering skulle ske eller icke, men dermed är frågan icke löst. Ty skulle man antaga, att alla frågor, som röra statsutgifter, skulle kunna bli föremål för gemensam votering, då skulle man också votera om hvarje skrifvelse-förslag, vid hvilket man hängt ett anslag, mer eller mindre stort. Ty om man beslutar sig för en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i någon sak och på samma gång ställer till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag för utredningens möjliggörande, så visserligen berör den väckta frågan en statsutgift, men enligt gällande praxis blifver dock en sådan fråga icke föremål för gemensam votering; så att med det citatet af Carl Ifvarsson kommer man icke någon väg. Och jag är säker om, att, om jag nu hade tid, skulle jag kunna leta upp yttranden af Carl Ifvarsson, der han sagt alldeles motsatsen af den mening, man nu inlägger i hans ord.

Den siste talaren erinrade om, att hvad jag sagt till försvar för Första Kammaren, hade en elak bottsats. Men om jag sade litet ondt om Första Kammaren, så må herr Boström ursäkta det. Ty sedermera sade jag så mycket beröm om Första Kammaren, att detta var vida öfvervägande. Han erinrade om Kongl. Maj:ts propositioner om ökande af flottans officerspersonal. Här gäller

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)

det att justera hvad frågan gälde. Det gälde en af Kongl. Maj:t två gånger, minst två gånger — jag minnes icke om det var vid två hvarandra omedelbart följande riksdagar — begärd ny dispositionsrätt af reserverade medel, som Kongl. Maj:t redan hade, för att genom denna dispositionsrätt kunna öka officerspersonalen. — Jag för min del hyste och hyser den åsigten, att man i en sådan fråga icke rätteligen borde svara Kongl. Maj:t att frågan förfallit, utan, när kamrarne stannat i olika beslut, gemensam votering borde egt rum. Och den meningen hyser jag ännu, ehuru jag i fråga om sjelfva *saken*, då den förekom, röstade med Andra Kammaren, då jag ej gillade Kongl. Maj:ts förslag. Men denna mening har blifvit underkänd genom en så långvarig, af båda kamrarne godkänd praxis, att den saken nu får anses oryggligt afgjord. Utvecklingen har *här* gått i den riktning, jag talade om, att nemligen inskränka användningen af gemensam votering. Första Kammaren har helt och hållet kastat om i denna fråga. Första Kammarens ledamöter i statsutskottet och genom dessas inspiration Första Kammarens ledamöter i allmänhet hafva frångått den ståndpunkten, att när Kongl. Maj:t begär att för nya ändamål få använda reserverade medel och kamrarne stanna i olika beslut, gemensam votering skall ega rum; och nu kommer aldrig i dylika fall något utskottsbetänkande med reservationer från statsutskottet. Utom de två redan anförda, erinrar jag mig tre exempel på, att, när Kongl. Maj:t begärt att för nya ändamål få använda reserverade medel och kamrarne stannat i olika beslut, gemensam votering icke egt rum. Två gånger har Kongl. Maj:t begärt att få använda reserverade medel till uppförande af ett kasernetablissemant i Östersund. Jag hade för min del, och har det fortfarande, den meningen, att när kamrarne stannat i olika meningar om denna fråga, så skulle derom voteras. Men när frågan var före i fjol, så brydde jag mig icke om att uttala mig om den saken, därför att den meningen jag hyste blifvit så grundligt besegrad, att jag ansåg, att det i fråga derom icke lönade sig att öppna mun.

Det tredje, likaledes färska exemplet är följande. När Kongl. Maj:t 1889 begärde att få disponera af reservationer på läroverksanslaget ett belopp af 15,000 kronor till understödjande af enskilda läroverk, bifölls detta förslag i Första Kammaren, men afslogs af Andra Kammaren, och frågan förföll likasom förut frågan om användande af reserverade medel för kasernetablissemantet i Östersund. Utgången blef i dessa tre fall densamma, som då det gälde ökadhet af flottans personal, nemligen att gemensam votering icke skulle ega rum.

Jag vill därför säga den siste ärade talaren, att vi äro icke inkonsekventa, om vi vågra gemensam votering om kommerskollegium, ehuru vi en gång förut voterat derom. Ty vi äro konsekventa med den åsigt, som gjort sig inom Riksdagens båda kamrar allt mera gällande, att nemligen begränsa utrymmet för de gemensamma voteringarna, i hvilket afseende särskildt sistlidet år, 1890, varit ytterst afgörande. — Jag vidhåller naturligtvis mitt yrkande.

Herr greve Hamilton: Jag begärde ordet med anledning deraf, att den ärade representanten för Gefle uttryckte sin förvåning deröfver, att jag bestridt att vi här skulle votera om en omorganisation, då, såsom han framhöll, ordet »omorganisation» förekommer i sjelfva voteringspropositionen. Det har jag ingalunda förbisett, men jag ber få fästa hans uppmärksamhet derpå, att det endast förekommer i nejpropositionen såsom ett kort återgifvande af Kongl. Maj:ts förslag i japropositionen, och den omständigheten, att statsutskottet har omnämnt Kongl. Maj:ts förslag på sådant sätt, kan väl icke vara afgörande för bedömandet af innehållet af Kongl. Maj:ts förslag, hvilket ju utförligt återgifves i japropositionen. Och enligt denna japroposition skola vi, såsom jag redan framhållit, icke rösta om en organisation, utan endast om en lönestat och huru vida ett anslag skall uppföras såsom ordinarie eller icke.

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Herr Redelius: Jag ber kammaren ursäkta, att jag begärt ordet i denna fråga, som rör en statsutskottets hemställan till kammaren. Jag brukar icke göra det i dylika frågor, såsom herrarne behagade erinra sig. Att jag nu gjort det, beror derpå, att jag åter igen fått höra ledamöter i statsutskottet här i kammaren frängå de förslag, som de i utskottet tillstyrkt. När så skett upprepade gånger, har jag gjort mig den frågan: »kunna vi lita på, vi andra, som icke hafva tillfälle att så pröfva saken som ledamöterna i statsutskottet, kunna vi lita på, att det är dessa förtroendemäns *verkliga mening* hvad de föreslå för Riksdagen, och att de icke sedan komma med något annat förslag i kammaren? Derför har jag begärt ordet, för att fråga de öfriga ledamöterna från utskottet, om det är deras verkliga mening, som står för deras räkning i utskottsbetänkandet, eller om de också äro vacklande i sin åsigt? För mig står frågan så: är det en statsutgift eller är det det icke, hör det till statsregleringen under hufvudtitlarne eller icke? Jag hade trott, att det är den saken som borde afgöra, huru vida gemensam votering skall ega rum eller icke. Och då ingen har förnekat och ingen lärer kunna bestrida, att det är fråga om en statsutgift, och kamrarna stannat i olika beslut, så bör, så vidt jag förmår tolka grundlagens bud, gemensam votering ske. Men då jag icke vågar åberopa mig blott på egna kunskaper och äfven jag har behof att stödja mig på auktoriteter, vill jag, med anslutning till det af herr Boström citerade yttrandet af Carl Ifvarsson, säga, att jag aktar Carl Ifvarssons auktoritet högt och i alla händelser högre än deras, som nu här i kammaren uttalat en motsatt mening med hänsyn till denna fråga. Då det här rör en statsutgift och det icke är fråga om en organisation, rörande hvilken jag icke vet huru långt Riksdagens beslutanderätt sträcker sig, skall jag sluta med en hemställan om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Hederstierna: Utan tvifvel finnas åtskilliga prejudikat, förutom de som redan blifvit anförda af herr Hedin och greve Hamilton, hvilka visa, att man gått till väga än på det ena, än på

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

det andra sättet, så att man dels beslutat gemensam votering, dels tvärt om. Men det skälet bör dock aldrig få verka hindrande, då det är fråga att kamrarna emellan afgöra om statsutgifter, som måste i budgeten uppföras. Här hafva båda kamrarna fattat olika beslut, och den ena kammaren är lika berättigad som den andra att få sin vilja fram i riksstaten; och då det är en fråga om ett anslag, som skall afgöras, huru skall det kunna ske, om det icke skulle ske genom gemensam votering? Den omständigheten, att en organisationsfråga ligger der bakom, hvarken får eller bör vara afgörande, utan efter mitt förmenande måste gemensam votering afgöra, huru i riksstaten anslaget i fråga skall uppföras. Derfor anser jag, att kammaren icke kan undandraga sig att votera och yrkar bifall till voteringspropositionen.

Herr Sven Nilsson: Jag vill fästa herr Redelius, uppmärksamhet på, att jag, redan då jag yttrade mig första gången, uppgaf att jag varit af lika mening i statsutskottet. Jag har icke tillstyrkt saker i statsutskottet, som jag icke vill tillstyrka här. Det är ett fullkomligt misstag, när man beskyldde mig för sådant. Men det händer i alla fall någon gång, att man kan få en olika mening mot den, man haft i ett utskott, när frågan debatteras i kammaren. Ty då kunna upplysningar, som der förekomma, verka öfvertygande i annan rigtning. Men det är dock icke ofta det inträffat, och jag vet icke när det ens inträffat.

Hvad angår det anförande, Carl Ifvarsson vid en föregående riksdag hade här i kammaren, då ett sådant fall som det ifrågasvarande förelåg, så upplästes det anförandet äfven på andra utgiftsafdelningen, när frågan der förekom; och det var der, som frågan egentligen debatterades. (I statsutskottets plenum debatterades den icke). Men jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att, om man går igenom riksdagens protokoll och ser hvad Carl Ifvarsson sedermera yttrat i frågor som den föreliggande, skall man finna att de yttranden, han fälde i fråga om de gemensamma voteringsarna, blefvo allt mer och mer betänksamma på de senare åren. Ty i början af det nya statsskicket var Andra Kammaren fast besluten att söka gifva de gemensamma voteringsarna större användning. Men sedermera hafva allt mera, och mest på sista tiden, betänkligheter i det afseendet framkommit; och jag vidhåller, att de mest framkallats deraf, att Första Kammaren flere gånger vägrat gemensam voterings anställande. Det är Första Kammaren, som ledt oss in på den vägen. Det tager jag icke till baka. Om herrarna vilja se utvecklingen af denna fråga, så skola herrarna finna, att det just är Första Kammaren, som vägrat votering om organisationsfrågor och allt som sammanhänger dermed.

Nu har den siste talaren, under återopande att det är här fråga om ett belopp som skall uppföras i riksstaten, framhållit den meningen, att därför borde gemensam votering ega rum. Men jag hemställer, om icke detsamma är förhållandet med läroverksfrågan och alla andra dylika frågor, som icke kommit under gemensam

omröstning; ty hvar skulle väl förhöjningar i anslag upptagas utan i riksstaten?

Det finnes rörande detta ämne många exempel att andraga, både för och emot. Jag medgifver gerna, och jag sade redan i mitt första yttrande, att sådana frågor kunna vara tvistiga och många gånger mycket tvifvelaktiga. Men när Andra Kammaren i fjol, i synnerhet i läroverksfrågan, utan votering eller också med stor majoritet — jag minnes icke hvilket — beslöt, att om denna fråga, såsom en organisationsfråga, votering icke skulle ega rum, så tror jag att man bör ställa sig på samma ståndpunkt nu, som Andra Kammaren intog då.

*Angående
gemensam
omröstning
rörande
kommers-
kollegium.*

Herr Hedin: Jag ber att få fästa den näst siste talarens uppmärksamhet på, att, då han uppgaf att en sådan fråga icke förr har förekommit, då gemensam votering icke egt rum, förbisåg han hvad som passerade i fjol, när en absolut likartad fråga förekom, nemligen då vi behandlade förslaget om läroverkens omorganisation, och, då kamrarna stannade i olika beslut, förklarades hafva förfallit. Vidare får jag erinra om, att, om nuvarande fråga förfaller, Kongl. Maj:t icke blir beröfvad medel att upprätthålla kommerskollegii för landet så nyttiga verksamhet.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på den föreslagna voteringspropositionens godkännande och *dels* på densamma förkastande och fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som godkänner den af statsutskottet i 1:sta punkten af dess memorial n:o 43 föreslagna voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren förkastat ifrågavarande voteringsproposition.

Röstsedlarne uppräknades i vanlig ordning och visade 94 ja mot 88 nej; varande alltså den ifrågavarande voteringspropositionen af kammaren godkänd.

De i *punkterna 2—4* föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,37 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.